

Q

M O D L Y.

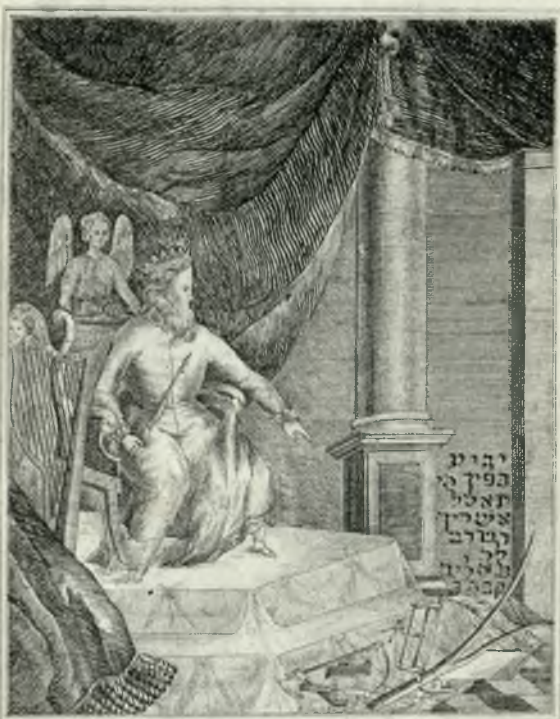
*Za pozwoleniem Cenzury Rządowej,
nadto:*

*za wyrażoną w Reskrypcie Wys: Kom-
missyj Rząd. Spraw Wewnętrzz: Duchow:
i Ośw: Publicznego z dnia 5 Grudnia
1836 r. Nr. ¹³⁸³⁷/₄₀₇₂ approbatą Wysokiej
Rady Wychowania Publicznego, uzna-
jącej książkę niniejszą „za odpowie-
dną zamierzonemu celowi i bardzo
użyteczną.”*

Tel. 28-68-63

<http://rcin.org.pl>

Gdy owoc pracy rąk twoich porzucasz biedziecz, dobrze exalta cię po-
wodzie i prawdziwa wprawy (Leu xijiu) strzeżali woac Psalm 127 w. 2.

M O D Ł Y,

Krótkie Rozpamiętywania

RELIGIJO-MORALNE

D L A

MŁODZIEŻY SZKOLNÉJ

WYZNANIA MOYŻESZOWEGO,

P R Z E Z

JAKÓBA TUGENDHOLDA

CZŁONKA SEKRETARZA KOMITETU CENZURY DO KSIĄG

I PISM HEBRAJSKICH.

2427

WARSZAWA,

W DRUKARNI PIOTRA BARYCKIEGO.

1887.

**INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
60-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-63**

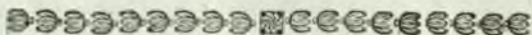
*Zacnym przyjaciółom oświaty moralnej,
cnót towarzyskich i dobra społeczeństwa;
poświęca z prawdziwem poważaniem, pracę
swoją.*

AUTOR.

22.549

PRZEDMOWA.

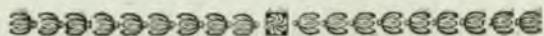

Przedmowa.

Gdy w poważnych chwilach niesta-
łej kolei życia naszego, cofając się
myślą uważną w nas samych, wi-
dzimy owe naokoło nas i w wła-
snej istocie naszej znajdujące się
mnóstwo nasion niedołężności, zepsu-
cia, i nieodzownej znikomości; w te-
dy ogarnieni żalem głębokim, przy-
pominamy sobie wyborne- świętego
Poety słowa:

A człowiek cóż jest, żeś Ty niestworzony,
Wszystkiego Twórca i Pan niezmierny,

הקדמה

עת לרגעים יקרים בימי חיינו נשים עין לחקור
על נפשותינו ובראותנו כי ההבל והאין כהמון
גדודים יחד באין הפוגות מבית ומבחוץ נסבו
עלינו , אז כמעט נפשנו עלינו תשתוחה וכלב
ניסבר נעלה על יצועי רעיונינו דברי נעים זמירות
ישראל .

מִהֲאֵנֹשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ

וּבִן־אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ

Racysz nań wspomnieć? żąd syn czło-
wieczy;

Godzien Twój pieczy?

Lecz ledwie co się wydarły z ust
naszych wyrazy te zasmucające,
wnet uderza nas jak błyskawica przy
ciemnych chmurach drugi okres czy-
li wiersz przy pierwszym umieszczo-
ny, który czarując wzrok nasz posę-
pny, rozlewa słodką w sercu radość.

«Takeś go uzcit i w dary pomnożył,
Ześ go z Anioły ledwie nie położył.
Postawięś go Panem nad wszystkimi,
Czyny Twojemi.

O jak obfite i czyste w tych wyra-
zach otwiera się nam źródło do czer-
pania z niego boskiej pociechy w nie-
doli, do poznania naszej zacności i

הקדמה

אך כמעט הפתה רוחנו אחרי השתפך יגונה
במבטאשפזים או חיש מהר כברק על פני
עבים הנחמה נהה תשלח ובאורה ההולך
יקר תאיר את עיני השבים אף תפת בקרבנו רוח
חדה לאמור .

וּתְחַסְרֵהוּ מֵעַט מֵאֱלֹהִים

וּכְבוֹד וְהָדָר תַּעֲטֶיהוּ

תַּמְשִׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂי יְדָיָהּ

כֹּל שֶׁתָּה תַתַּח רַגְלָיו

מקרב אמרי נועם האלה יצא לנו מקור מים
חיים נחמד ורחב ידיים . שם נשאבה תנחומות
אל עת פנעי הזמן יקיפוני , בו כבראי מוצק
נכיר יקרת המטרה אישר הושמה לנו ואך למען
בוא אלי/ כל עשתנותינו כוננו .

למען

do dążenia ku wysokiemu zamiarowi istnienia naszego.

Nie występując za obręby oznaczonego tu sobie kresu, jeden tylko wiersz jeszcze z owego psalmu ósmego przytoczyć zamysłam, a ten jest:

„Z ust niemowląt ssących, ugruntowałeś
wzniósłą Twą Władzę.”

Przy czém nie mogę się także wstrzymać od dodania, krótkiego nad ostatnim wierszem objaśnienia sławnego Mendelsohna w treści następującej. „Lubodzieci niemowlęce lub piersi ssące w nader słabym i niedołącznym są stanie, a zatem w niższym jeszcze stopniu jak stworzenia bydłce, jednak przy ich wzroście stają się Rządzcami ziemi i tego wszystkiego co ona w sobie zajmuje, za pomocą rozumnej du-

הקדמה

למען כל אש מחדרך אשר יעדתי לי בהקדמה
הקטנה הזאת אך עוד פסוק אחד משיר הנזכר
פה אערכה והוא .

מפי עוללים ויונקים יסדת עז

גם מלאתי את לבי להזכיר את הקורא הנעים
צוף אמרי החכם הגדול רבינו משה בן מנחם
כאשר הרחיבם המבאר , על פסוק הזה
" וישעור הכתוב כך הוא : כי עוללים
" ויונקים החלשים כל כך עד שלא יוכל
" דבר , והנה הם מאוד תחת מדרגת
" ולדי הבחמה ובהגדלם הלא המה
" מושלי הארץ ומלאה בכח נפש
" המושכלת אשר בהם , זה יורה על
" מלכותך בעולם "

והנה

szy swojej; co objawia wzniosłe królestwo Boże.”

Gdy więc rozważamy myśli i słowa Boskiego poety, które tak dalece świętą bojaźnią i rozrzewniającem zachwyceniem wskrósł iestestwo nasze przenikają, iż umysł nasz odchodząc od zmysłowości, rozumi że uwolniony z więzów doczesnych, do wyższej wznosi się sfery, gdy mówię po głębokiem zastanowieniu się nad szczytnými owými wyrazami, sami siebie pytamy „przez co te niedołężne płody człowiecze tak wysokiego dochodzą szczytu? na ten czas obja się o uszy nasze głos powszechny „*przez wychowanie.*”

Tak jest, potężny i miły dźwięk tego wyrazu, przedziéra się do duszy

הקדמה

והנה אחרי נתבונן היטב האמרים המזוקקים
והמסולאים מפי המשוורר הקדוש יצאו, אשר
מדי נהגה בם תטעם נפשנו נעימות נצח ורוחנו
המפורדה מגשמי החומר, תדמה כי פרקה
מעלי' כבלי הבלי העולם, ועד מרומי האשר
על על תעיפה, לבנו שאל ישאל אותנו: במה
זכה יליד אנוש לעלות אל מדרגה נשגבה
כזאת? או תצלנה אונינו מקול הקורא לנו
מכל פנה ועבר: החינוך הוא הוא! כן הדבר
קול אדיר ונשגב הלזה ירד אל מעמקי לבנו
וחדוה וששון ישים בנו! בחינוך יבדל וינשא
האדם מכל החיים על פני האדמה, החינוך
לו הסגולה היקרה להעיר ולהקיץ את כל תכונות
הרמות' והמעלות הנשאות הטמונות בעמקי

נפש

naszej i napawa ją rozkoszą nadludzką.

Wychowanie wyprowadza nas z upodlającego stanu bydłowego, ocuca i rozprzestrzenia wysokie i świetne siły w nas zagrzebane, przytłumia i wyplenia złe nałogi, zachęca nas do obierania sobie drogi cnoty ku prawdziwemu naszemu przeznaczeniu prowadzącej, słowem jest ono, że tak rzekę pochodnią istotnej zacności, nauki i światła dla całego rodu ludzkiego.

O jak sprawiedliwe są to pobudki, jak świetną skazówką dla was szanowni nauczyciele! byście się przejęli godnością powołania waszego i onemu w całej swjej wierności odpowiedzieli.

Do was się teraz obracam kocha-

הקדמה

גפש האדם אף יגביהן מעלה, משביח שאן היוצר
אף ישרש כל תאוה מתועבה מקרבנו ; ילהט
אותנו לבחור לנו שביל הצדקה , חמנהל אותנו
למתחזק הנכון והמיועד לאדם ; החינוך הוא אשר
ביפעת זהרו יראה לבני אדם ערכת יקרתם
הדר המדע והן מוסר השכל . האח ! מה מאד
נשגבו כל אלה מה מאד יקרו ! נא אחי
המורים ! התבוננו על כל השוב הנולד לרגל
החינוך , ועיניכם תפקחנה לראות יקרת כהונתכם
עבודת הקודש היא הנתונה לכם , ואשריכם
אם באמונה תעשו מעשיכם ! ---

לכם עתה בני היקרים ! אליכם נשעי נעמנים
אשים פני הלא תדעו שיר השמיני משירי הוד

המלך

ne dzieci! znany wam pewno będzie ów rozdział osmy psalmów Dawidowych, z którego wyjątki na wstępie téj przedmowy umieściłem. Nie mam ja także o was tak złego zdania, bym sądził iż nigdy wam się nie nawinęła owa zbawienna myśl zastanowienia się nad niewymowném dobrodziejstwem wychowania czyli wykształcenia umysłu i serca. Lecz czyliż największe starania i trudy w wychowaniu podjęte, bez własnej dobrej woli waszój mogą być skutecznemi?

Z boleścią sam odpowiadam: „że nie.” Albowiem jak ziarna z trudem i znojem rolnika zasiane, bez rosy i dobroczynnego ciepła słonecznego, płożnemi zostają i niszczeją, tak też najwierniejsza praca i usiłowania

הקדמה

המלך משם דליתי אלה הדברים המעטים אשר
אני משיף עליכם כיום, ידעתי רוחכם הטוב,
ולבי יאמר לי כי לרונעים גם אתכם יעורר הרעיון
היקר, ובעיניכם תראו גם אתם את כל הטוב
היוצא מחינוך וחדרכת סגולת הנפש. — אך
היש פרי לעמל ותלאת המחנכים בלתי רצונכם
הטוב? כמר רוח הלא אשיב: אפס ואין! כי
כזרע אשר כוּדֵי האכר בעבודה קשה, ובזיעת
אף לחיק האדמה הובל, מבלי טל וחום
השמש כמוסס נוסס יכלה ולאפס יהיה, כן כל
טרח ועמל הורֵיכם ומורֵיכם בדבר החינוך פרי
בל יתנו, ולאין נחש בו, אם נפשיכם היקרה

tak rodziców jako i nauczycieli w zawodzie edukacyjnym, bez dobrej chęci i szczerego przyczynienia się z waszej strony, najmniejszego nie wydadzą owocu i w niwecz będą obrócone.

Jeśli wychowanie polega na przyzwoitych prawidłach nauki i prawym przykładzie; skutek wychowania opiera się na dobrej chęci, prawdziwej pilności i szczerem naśladowaniu prawych przykładów. Dopelnienie pierwszych jest rodziców i nauczycieli, wykonanie zaś drugich Twoją kochana młodzieży! najświętszą powinnością.

Chciecież lubie dzieci doświadczyć, czy to wykonanie waszej powinności, jest rzeczą godną i prawdziwe wasze dobro za cel mającą, wniędź-

הקדמה

לא תתנדב , ובאמונת לבבכם למשמעתם
בל תסורו . —

ובאשר יסודות החינוך מיוסדים על כשרון
המורה וצדקת מעשיו , בן לא יולד תכלית
החינוך בלתי רצון התלמיד וחפצו לבתור את
דרך הטוב אשר בו ינהלנו מורהו . והנה אם
הענין הראשון מושלך על אבותיכם ומוריכם
הלא חובת השני אך לכם בחורי חמד היא :
אם יש את נפשיכם בני האחובים , להבין
ולדעת אם מלאת חובתכם הזאת דבר יקר הוא
ואם למשרת טובכם היא כוננה, לכו נא וחביטו
אל מצפוני לבכם , עת רפות היום לערוב ,
הלא תראו אם בעצלות או חלילה במעללים לא

טובים

cie tylko w was samych po przepędzeniu dnia, *a*) albo w lenistwie lub nieuczciwej zabawie, *b*) albo w pilności lub dobrych uczynkach. Badajcie, mówię, w ówczas wasz stan wewnętrzny, a zobaczycie, że w pierwszym przypadku jakaś niespokojność, a czasem nawet smutek i bojaźń, w drugim zaś razie, uczucie prawdziwej spokojności wesołością i ukontentowaniem przyplataną, w sercu waszém odzywać się musi.

To święte uczucie, czyli własne przekonanie; które przybywa w miarę naszego w lata wzrostu i rozwinięcia się władz umysłowych, zowiemy: *sumieniem*.

Jest ono kochane dzieci; nieodstępny i sprawiedliwym sędzią, który nam tuż przy każdym uczynku,

הקרמה

טובים חלף הלך לו היום , אז לבכם בל ישקוט
ולעתים גם מרדך ופחד יבעתוהו ; ואולם אם
תחרצו והטיבותם לעשות , מרגוע נחמד משולב
בחבלי גיל ושמחה בקרבכם ישתרגו . —

רגשת לב הקרושה הזאת אשר תצמח
ותגדל לפי רבות השנים , ולפי התנשא כחות
נפשו , יקרא בשם אמנה , או רוח אמונה
(געוויםסען) . דעו בני הנחמדים , כי רוח הטחור
הזה הוא שופטנו הצדק אשר לא ימוש מאתנו
ואשר חיש מהר אחרי כל מעשינו אשר נעשה
משפט אל ישמיענו ; אוי לנבר אשר אטומה
אזנו משמוע לקולו , ויותר מזה אשר יעובוהו
שופט צדק הזה , אגוש כמוהו בקהל אנשים

אל

2*

Boskie swe wyroki zwiastuje. — Biała temu który go nie słucha, lub co gorzej w którym się sprawiedliwy ten sędzia więcéy nie odzywa. Nie jest to więcéy człowiek, owszem gorszy niż zwierz, bo ten nieposiadał owego klejnotu drogiego z łaski najdobrotliwszego Ojca w niebie nam użyczonego, który tamten z własnej winy postradał.

Karmiąc się przecież słodką nadzieją, iż pojmujecie nieoszacowaną wartość wychowania i czystego sumienia, zapewne uczujecie niewymowną radość, serdeczne ukontentowanie i szczerą chęć wywdzięczenia się tym, którzy wam dostarczają sposobności kosztowna drogich owoców zbawiennego wychowania i niewyczerpanej dobrogo sumienia słodczy. —

הקדמה

אל יחד , ואם אמנם אדם יקרא בשמו , הלא טוב מוכנו חיתו יער ופראים , כי כדבליהם בל נפל הון היקר אשר הוא יויד להתעמר בו .

בני היקרים והנעימים ! תוחלתי בתומת לבכם כי עייבכם תארגנה להתבונן ביקרת החינוך ובלקח המכביר לנבוע מטחור רוח ורוחי יאמר לי כי שמחה אין ערוך לה וחדוה רבה בחררי לבכם ירחפו , ומאד מאד תתאורו להריק ברכה ותודה לאנשים אשר עינם ולבם עליכם להרותכם מגד החינוך ומצות ברות ותמימות הנולדות על ברבי רוח אמונה הטחור .

אמנם לא לבד אבותינו ומורינו הם העושים

עמנו

Sprawcami tego wysokiego dobrodziejstwa; nie są to tylko sami rodzice i nauczyciele nasi, ale oraz w wyższym nierównie stopniu **NAYJAŚNIEJSZY MONARCHA** Wspaniałomyślny Ojciec kraju tutéjszego i dostojni mężowie styrem Rządu kierujący. Albowiem za pomocą ustanowionych przez Nich praw i przepisów na sprawiedliwości łasce i mądrości opartych, wasi rodzice, nauczyciele i wy sami bezpieczeństwa i opieki doznajecie, a zbawienne ich ustawy tworzą i przyspieszają skuteczne środki ku dobremu i użytecznemu dla was wychowaniu.

Z serdeczném przywiązaniem oddając wam kochani uczniowie, książeczkę niniejszą obejmującą modły szkolne i rozpamiętywania o najswięt-

הקדמה

עמנו החסד הגדול הזה אולם רב ממנו
מלכנו האדיר אבי המדינה האהב חסד ושרי
מלכותו הגדולים והנשאים || כי באברת חוקם
אשר השבעו על אדני צדק חסד וחכמה
אבותיכם , הוריתם גם אתם לבואח תשכחו
פקודותיהם הנאמנות תסקלנה לכם דרך נכון
לנהל אתכם לטוב לכם :

בלב מלא אהוה אנכי הקטן בעמי נותן
לכם תלמידים אהובים , ספר הקטן הזה , אשר
בו נכללו תפלות גם חקרי דעת בענינים קדושים
המה לבני אדם ; ואך גמול זה אבקש ממכם
אשר תתאמצו להבין הדברים על בורים , לחקוק
אותם בעט ברזל על זכרוכם ולשמור ולעשות
הישר בעיני אלהים ואדם , אשר כל תשכחו

אמרי

szych dla każdego człowieka przedmiotach, o tę tylko proszę was nagrodę abyście się starali rzecz całą gruntownie zrozumieć, w pamięci ją utkwieć i do prawych zasad nią obiętych, postępowanie wasze zastosować; niemniej abyście niezapominając o przestrodze w piśmie Stym zawartej: „*Kto odwraca uszy swe, aby nie słuchał nauki, modlitwa jego obrzydłą będzie*”^(*) z prawdziwą zawsze pobożnością i szczerem sercem krótkie te modły odmawiali. Bóg przedwieczny, który słabym głosem niemowląt nie gardzi, wysłucha wasze modły, skoro z szczerą duszą pochodzić będą, i ziszczy wasze prawe życzenia. Tego pragnie i w tém obfitą nagrodę znajdzie.

Życzliwy wam na zawsze,

J. TUGENDHOLD.

(*) Przyp: Salomona r. 28. w. 8.

הקדמה

אמרו מוסר בכתבי קודש נאמרו " מסר אונן
משמוע תודה גם תפלתו תועבה " , ואשר
בעת תרימו קולכם בתפלות אלו , לא לבד
שפתותיכם נעות תהיינה , אולם ביראת אל
ברוח נכון תחינתכם תשפכו . הרוכב שמי
שמים , אשר גם לרחשת עוללים בל יבז ,
יטה און לקול תחנוניכם אם ממעמקי לב
ובתום נפש יעלה , הוא ימלא כל משאלותיכם
הטובים , ובאשריכם יפוצו מעייני ישועה ואשר
גם לידדכם הנאמן

האוהב עמו עד שובו לעפרו

יעקב ם גענדהארר

MODLITWA I.

(na niedzielę)

*O użyczenie nam opieki i pomocy
w osiągnięciu oświaty moralnej i in-
nych zalet prawdziwie potrzebnych.*

Do Ciebie Boże przedwieczny Oj-
cze nasz w niebie! wznosi się dusza
nasza uwielbieniem i wdzięcznością
przenikniona. Dzień dzisiejszy jest
pierwszym z sześciu dni stworzenia
świata, w którym wyprowadzając z
nicości niebo i ziemię rzekłeś: „niech
się stanie światło” i stało się światło.

I.

ערשטעם געבעטע

אום דען שומץ אונד דיא הילפע גאטטעס.
צור ערלאנגונג מאראלישער אויפקלעהרונג
אונד אנדערער ווירקליך גוטן אויגענשאפטען

צודיר אעוויווער! פֿאטער אונזער אים היטמעל!
שווינגט זיך אונזרע פֿאן אנבעטונג אונד
ערקענטליכקייט דורכדרונגענע זעעלע עמפאר,
דער הייטיגע טאג איזט דער ערשטע פֿאן דען
זעכס טאגען דער שעפפֿונג דעם וועלטאללם.
אן דעם דוא אויס דעם ניכטס היטמעל אונד ערדע
הערפֿארבראכטעסט, אונד אויף דיין ווארט:
עפ ווערדע ליכט! ווארד ליכט. —

דיינעם

Również za wolą i słowem Twojem w dniu *następnym* stanęło utwierdzenie między wodami, stanął przedział wód będących pod firmamentem od tych które nad firmamentem były. W *trzecim* dniu po zebraniu się wód w jedne miejsca, od owego czasu morza stanowiące, ukazała się ziemia sucha, i wnet przyozdobiona zieloną szatą ziół, kwiatów krzewów, i drzew owocowych przedstawiała wspaniały obraz piękności i użytku noszących w sobie cudowne zarody odradzającej się ciągle płodności. W *czwartym* dniu zajaśniało słońce, księżyc i gwiazdy, słońce aby dniem rządziło, księżyc aby rządził nocą. W *piątym* dniu stworzone były wszelkie rodzaje istot żyjących w wodzie i ptactwa bujającego w powietrzu nad

ערשטעס געבעטה

דיינעם וויללען אונד ווארטע צו פֿאלגע ענטשטאנד
אם צווייטען טאגע דיא אויסדעהנונג מיטטען אים
וואססער , אונד עס ווארד איינע אבישידונג
צווישען דען וואססערן אונטער דער אייס דעה-
נונג אונד דען וואססערן איבער דער אויס
דעהנונג . —

אם דריטטען טאגע נאך דעם דיא וואססער זיך
אן איינעם ארטע פֿערזאממעלט האטען , דיא זייט
דאמאהלס מעערע בילדן , טראט דיא טראק-
נע ערדע הערפֿאר , וועלכע באלד הירויף
געשטיקט אין דער גרינען היללע פֿערשידענער
קרייטער , בלומען , פֿפֿלאנצן אונד פֿרוכט ביימע ,
דש העררליכע בילד דער שעהגהייט אונד דעם
נוטצעס דארבאטה, דיא צו גלייך וואונדערבארע
קיימע איינער שטעמס זיך ערנייערענדען פֿרוכט-
בארקייט ענטהאלטען . —

אם פֿירטען טאגע ערשינען פֿראכט פֿאלל דיא
זאננע , דער מאנד אונד דיא שטערנע : דיא
ערשטע דען טאג , דער אנדרע דיא נאכט צו
רעגירען . —

אם פֿינעפֿטען טאגע וואורדען אללע גאטמונגען
דער זייט וואססער לעבענדען געשעפֿע אונד
דעם

ziemią. W *szóstym* czyli ostatnim dniu ogólnego stworzenia, wola i słowo Twoje Boże Wszechmocny stworzyły wszelkie rodzaje zwierząt bydła i innych żyjących na ziemi istot; a nakoniec: stworzyłeś na wyobrażenie Swoje człowieka którego natchnąłeś duchem żywota t: i: duszą nieśmiertelną i zrobiłeś go rządzącym panem wszelkich innych na ziemi i w wodzie jestestw, tak żywotnych jak nieżywotnych.

To mądre rozporządzenie Twoje na czele Pisma Świętego wyrażone, daje nam poznać: że wyższość człowieka nad wszelkie inne równie jak on żyjące istoty polega jedynie na treści duszy jego, która od Ciebie Boże niepojęty pochodzi i równie jak Ty jest niewidzialną, zepsuciu nie ulegającą.

ערשטעס געבעטע

דעם אין דער לופט איבער דער ערדע פֿלאַט-
טרענדען געפֿליגעלס ערשאַפֿען . —
אם זעכסטען אלס דעם לעטצטען שעפֿונגס-
טאגע ערשוף דיין וויללע אונד ווארט אלמע-
טיגעס וועזן ! אללע טהיר- אונד - פֿיה גאטטונגען
אלס אויך אנדערע אויף דעם ערדבאדען לעבענדע
וועזן ; אונד ענדליך ערשופֿסט דוא אין דיינעם
עבענבילדע דען מענשן , דעם דוא דען לעבענס
גייסט , דיא אונשטערבליכע זעלע געהמליך
איינהויכטעסט אונד איהן צום רעגירענדען הערר
איבער אללע אנדערע אויף דער ערדע אונד אים
וואססער זיך בעפֿינדענדע לעבענדיגע אלס אויך
לעבלאזע וועזן איינזעטצטעסט . —

דיזע דיינע וויזע פֿערריכטונג דיא אין דער
שפיצטע דער הייליגען שריפֿט דארגעשטעללט
איזט , גיכט אונס צו ערקעננען , דיט דער פֿאר-
צוג דעם מענשן פֿאר אללען אנדערן זא וויא
ער לעבענדען געשעפֿען , לעדיגליך אויף דעם
וועזן זיינער זעללע בערוהט , דיא פֿאן דיר
אונבעגרייפֿליכער גאטט הערשטאממט , אונד
זא וויא דוא אונזיכטבאר איזט אונד דעם פֿער-
דערבען ניכט אונטערליגט .

אליין

Lecz jakkolwiek ta dusza zamyka w sobie zalety najwznioślejsze, a szczególnięy rozum, pamięć i zbawienne żywioły cnoty, jednak połączona z ułomném ciałem naszym, potrzebuie wykształcenia, potrzebuie skazówek do tego co jest prawdziwie dobrém a przestrogi od zboczenia do złego. Potrzeby te ułatwiają się: przez poznanie nauki Religii i ściśle zachowywanie jęj przepisów, następnie przez uczenie się rzeczy rozwijających nasz rozum i użytecznych równie nam jak bliźnim naszym, wreszcie przez naśladowanie uczynków dobrych i szlachetnych.

Mieysce, w którym tu jesteśmy zgromadzeni, ma to wysokie przeznaczenie, aby nas prowadzić ku osiągnięciu owych środków ułatwiających

ערשטעט געבעניש

אליין אבגלייך דיזע זעעלע דיא ערהאבענסטע
אייגענשאפטען אין זיך ענטהעלט , אלס פֿאר-
נעהמליך , פֿערשטאנד , געדעכטניס אונד הייל-
ברייגענדע טונגענד-עלעמענטע , פֿעראייניגט
יעדאך מיט אונזרעם געברעכליכען קערפער /
בעדארף זיא דער אויס בילדונג , בעדארף
איינער לייטענדען הינווייזונג צו דעם וואהרהאפט
גוטען , אונד ווארונג פֿאר דעם אבווייכען
צום בעזען . —

דיזע בעדירפֿניססע ווערדען אונס דורך ערקענט
ניס דער רעליגיאנס לעהרן אונד גענויעס בע-
וואהרען איהרער פֿארשריפטען , פֿערנער דורך
ערלערונג דערוינזען געגענטענדע ערלייכ-
טערט , דיא אונזרען פֿערשטאנד ענטפֿאלטען
אונד זא וואהל אונס אלס אונזרען געכסטע
גוטצען ברייגען , ענדליך דורך בעפאלגויג
גוטער אונד עדלער טהאטען . —

דיזער ארט , אן דעם וויר היר פערזאממעלט
זינד , האט דיא האהע בעשטימונג , אונס
צור ערלאנגונג יענער דיא מאראלישע אויפֿ-

קלעהרונג

moralne oświecenie umysłu naszego. Ze zaś bez opieki i pomocy Twojej Panie Najwyższy! dojrzewanie najstarszych przedsięwzięć, jest niepodobnym: błagamy Cię więc z pokorą i miłością synowską, abys nam tej opieki i pomocy Twojej w dobrych zamiarach naszych dziś i zawsze używał.

Cały ród ludzki sprawiedliwie nazywa Cię *Ojcem swoim*, wszyscy ludzie podeszłego nawet wieku mianować się lubią *dziećmi* Twojemi, a my będąc istotnie jeszcze dziećmi(*) i więcej jak ludzie dorośli potrzebując owę opiekę i pomoc Twoją, potrzebując ich szczególnie do rozwinięcia moralnych władz młodocianego umysłu naszego, sądzymy większy mieć obowiązek,

---

(*) Doroślejsza młodzież zamieni te wyrazy na: « a my w młodym jeszcze będąc wieku »

ערשטעם געבעטה

קלעהרונג אונזרעם גייסטעם בעפערדערענדען
מיטטעל צו לייטען . דא אבער אהנע דיינע
פֿירזארגע אונד הילפֿע הערר דעם וועלטאללם ,
דש געדייהען דער שטאנדהאפֿטעסטען אונטער-
נעהמונגען , אינמעגליך איזט , זא פֿלעהען
וויר דיך אין טיפֿער דעמוטה אונד קינדליכער
ליבע אין , אונם דינע דיינע נִירזארגע א
הילפֿע בייא אונזערן גוטען אונטערנעהמוגען
הייטע אונד אימער צו פֿערלייהען .

מיט רעכט צוואר נענט דיך - דש גאנצע
מענשען געשלעכט " פֿאטער אונזער " ! אללען
מענשען זעלבסט אים האהען אלטער געוועהרט
עס וואנגע דיינע קינדער זיך צו נענגען . —
וויר אבער דיא וויר אין דער טהאט נאך אין
דער קינדהייט * בעגריפֿען זינד אונד מעהר אלס
ערוואכסענע מענשען דיינער פֿארזארגע אונד
הילפֿע פֿארציגליך צור ענטוויקלונג דער מאדא-
לישען קרעפטע אונזערעם יוגענדליכען געמיטהם
בעדירפֿען , גלויבען מעהר פֿפֿליכט , מעהר

בעדירפֿנים

---

* ערוואכסענע יוגלינגע זאגען שטאמט קינדער יונג

większą potrzebę, większe nawet może prawo, zwać Cię *Ojcem naszym*. Bądź, ach bądź nim na zawsze, bo my z duszą rozrzewnioną ślubujemy być do zgonu *wiernemi dziećmi* Twojemi. Utwierdź umysły nasze w dobrej chęci zachowania zakonu Twojego szczerego miłowania bliźnich naszych, pilnego poświęcenia się naukom użytecznymi pracy. Oświeć Panie Nawyższy! duszę naszą, abyśmy pojmowali prawdziwą godność człowieka, aby myśli i uczynki nasze dążyły zawsze do wysokiego przeznaczenia, przez Ciebie nam wskazanego, i abyśmy tém samem z błogą otuchą w każdym czasie powtórzyć mogli: my jesteśmy *wiernemi dziećmi* Twojemi, a Ty *dobrym Ojcem naszym* na wieki wieków, amen!

ערשטעס געבעטע

בעדירפֿנים יא זעלבסט מעהר רעכט צו האבען,
דיך פֿאטער אונזער צונענען א זייא, עם אויף
אימער פֿיר אונס דיא זיר מיט נעריהרטער
זעלע געלאבען, ביז צו אונזרעם לעצטען
אטהעם 'צונע דינע טרייע קינדער צו פֿער-

האררען. —

שטערקע אונזער געמיטה איס גוטטען וויללען
דיין געזעטן צו בעוואהרען, אונזרע נעכטטען
טרייא צו ליבען, אונס דען ניצליכען וויסענ-
שאפטען אונד דער ארבייטזאמקייט מיט פֿלייס
צו ווייהען.

ערלייכטע אונזרע זעלע, דש וויר דיא וואה-
רע מענשן « ווירדע בעגרייפֿען, דש אונזרע
געזונגען זאוואהל אלס טהאטען » דעם מענשען
האהע בעשטימונג שטעט צום ציהלע האבען אונד דס
וויר עבען דאדורך מיט זעליגער צו « פֿערזיכט צו
עדער זייט ווידערהאלען קענטען :
וויר זינד דינע טרייען קינדער, אונד דוא
אונזער גוטער פֿאטער ! אין עוויוקייט ; אמן !

MODLITWA II.

O dobre powodzenie dla kochanych rodziców i o naszą możność wywdzięczenia się im.

Ty co jesteś Najwyższem źródłem mądrości i dobroci, o jak świetném znamieniem tych boskich zalet Twoich jaśniej! Twe przykazy i polecenia! Wszystkie zamierzają do naszego dobra, zasłaniają nas od cierpienia, smutku i zgrzyzot, lub wprost do prawdziwego szczęścia wiodą; niektóre nawet w ich wykonaniu lubem zachwyceniem

---

II.

צווייטעס געבעטע

פֿיר דש וואהלערגעהן דער ליבען
עלשערן אונד אום דיא מענליכקייט
זיך איהגען ערקענטליך צו צייגען .

דוא ! דער דוא דיא אללערהעכסטע קוועללע
דער וויזנהייט אונד גיטע ביסט , א וויא פראכט-
פֿאלל איזט דש געפרעגע געטליכער ערהא-
בענהייטען , וואפֿאן דיינע געבאטהע אונד אנאר-
דנונגען פראנגען ! אללע בעצוועקקען אונזער
וואהל , שיטצען אונס פֿאר ליידען , קוממער
אונד געוויססענסביסע , אדער פיהרען אונס גערא-
דע דעם וואהרען גליקקע ענטגעגען ; מאנכע
אנאר געוועהרען אונס אין איהרער פֿאלל-

dusze i serca nasze napelniają. Do tych ostatnich należy piąte (*) z 10ciu przykazań Twoich, które nam poleca: *czcić rodziców naszych,*

Dzięki Tobie Ojczyce całego stworzenia za nieograniczoną Twą dobroć, Ty za dopełnienie tego świętego obowiązku, raczyłeś nam przyrzec przedłużenie dni naszych, kiedy samo to dopełnienie mieści w sobie nagrodę najdroższą, bo sprawia nam słodkie zadowolenie z najczystszą połączone radością. I cóż innego wznieca w nas lubę te wzruszenia, jeśli nie uczucie wdzięczności, które Ty Boże

---

(*) Uwaga co do odmiany liczby która szanownego czytelnika Chrześcijańskiego zapewne uderzy, znajduje się na końcu dziełka niniejszego.

צווייטעס געבעטה

ציהונג דיא קעסטליכע פֿיללע איינער זעלענס-
אונד הערצענס - ענטציקונג . —
דיוען לעצטערען געהערט דס פֿינאָטע
דער צעהן געבאטהע, דש אונס עלטערן - פֿער-
עהרונג אנעמפֿעהלט .

דאנק דיר פֿאטער דער גאנצען שעפֿונג
פֿיר דיינע גרענצעגלאזע גיטע ! פֿיר דיא ער-
פֿיללונג יענער הייליגען פֿפֿליכט האסט דוא
אונס דש פֿערשפרעכען פֿערליהען אונזרע לע-
בענסמאנע צו פֿערלענגערן , דא דאך אהנע
דיס , אין דער ערפֿילונג זעלבסט שאן דורך דען
גענוס זיסער צופֿרידענהייט אונד ריינער
פֿריידע , דיא טהיירסטע בעלאהנונג זיך פֿינדעס .
וואס אנדערס אבער קענטע דיוע זעעליגען עמפֿ-
פֿינדונגען אין אונס עררעגען , ווען ניכט דש
דורך דיך א עוויגער אין אונזרע זעעלע איינגע-
פֿפֿלאנצטע געפֿיהל דער ערקענטליכקייט .
וואהרליך , ווען וויר אונזער שלאפֿפעס וועזען
ביי אס איינטריטט אין דיוע וועלט , אונזרע

געברעכליכקייט

przedwieczny w duszy naszej zaszczyliłeś? Zaiste, gdy sobie wystawiamy wątle istnienie nasze powyżsiu na świat, nasze w wieku dziecinnym niedołęztwo i owe konieczne koleje różnorodnych słabości i chorób, które przechodzić musimy, a które przynoszą kochanym rodzicom naszym dni niespokojne, nocy bezsenne i smutek bolesny; dalej gdy sobie przypominamy częste nasze naprzykszańie się, swawolę, uporczywość i inne od dziecinnego wieku prawie nieodstępne przywary, wręście trudy i koszta jakich wymaga ciągle potrzeba opatrzenia nas w żywność, odzienie i edukacyą tak w owym wschodzącym jak w dojrzalszym wieku naszym; obok tego zaś, gdy się zastanawiamy nad czułą troskliwością, dobrotliwem po-

צווייטעס געבעטע

געברעכליכקייט אים קינדעס אלטער , אלס אויך
 דיא נאטהווענדיגע רייהע פֿערשידען - ארטיגע
 שוועכען אונד קראנקהייטען , אונס פֿארשטעל-
 זלען , לויטער צו פֿעללע ליידער דיא אונ-
 זערען ליבען עלטערן אונרוהיגע טאגע , שלאפֿ-
 לאזע געכטע , אונד שמערצליכען גראם פֿער-
 אורזאכען ; בעהערציגען וויר פֿערנער וויא אפֿט
 וויר אונזערע עלטערן דורך בעלעסטיגונג , מוט-
 וויללע אונד פֿערשטאקטען אייגענוין אלס אויך
 דורך אנדערע דעס קינדליכען געמיטהע גלייב-
 זאם איינפֿעלייבטע פֿעהלער אונד ענדליך דורך
 אונזעהליגע מיזעהליקייטען אונד קאסטען
 אויף וואנד דען זא מאנכפֿאלטיג אונזערע מא-
 ראלישע אונד פֿיזישע ערציהונג זא אין
 אונזערעם קיימענדען אלס שפעטערין רייפֿערען
 אלטער ערהייט ; בעהערציגען וויר זאגע איך וויא
 זעהר דיס אללעס דיא ליבען עלטערען ערמידען אונד
 ערשיטערען מיסטע אונד הירבייא גאך
 אין ערוועגונג ציהען דיא ליבריכע זארג-
 פֿאלט צארטע גאכזיכט , אויסדוירענדע

blażaniem, trwałą cierpliwością, mozolną pracą i pilnemi zabiegami, jakich rodzice nie szczędzili i nie szczędzą aby to wszystko pokonać, temu wszystkiemu zaradzić, i aby nas do istotnego doprowadzić szczęścia, na ten czas potężnie w duszy naszej odzywające się *uczucie wdzięczności* zdaje się walczyć o pierwszeństwo z wrodzoną nam *mitością synowską*, na ten czas wzdychamy do przyszłości, w której będziemy mogli przekonać rodziców naszych, że byliśmy godnymi ich licznych dobrodziejstw, i że nasza chęć wywdziękzenia nie była próżnym tylko życzeniem. To zaś życzenie, te raz już przez szczere posłuszeństwo i dobre ze wszech miar sprawowanie się okazać możemy i powinniśmy.

W imieniu tych prawych zamysłów

צווייטע געבעטע

צערולד , קיממערליכע ארבייט אונד פלייסונג
בעשטרעבונג , דיא אינווערע עלטערן ניכט
שפארטען אונד נאך יעצט ניכט שפארטען
אום דוועם אללעס צו איבערווינדען דוועם
אלעס אב צו העלפען , אונד אום אונס צו
דעם וואהרען גליקע צו לייטען , ערוואכט
דאן אין אינווערע זעלע דש געפיהל דער ער-
קענטליכקייט זא מעכטיג , דש עס אום דען
פארראנג מוט דעם אונס אנגעבאהרענען געפילע
קינדליכער ליבע צו קעמפפען שיינט , אונד וויר
דאן נאך דער צוקונפט אונס זעהנען , אין דער
וויר אים שטאנדע ווערען אונזערע עלטערען צו איב
ערצייגען , " דש וויר איחד ער צאהלרייכען וואהלטהא-
טען ווירדיג געוועזען , אונד דש אונזער וויללע , זיך
ערקענטליך צו צייגען , קיין לעערער וואונט
וואר , דווער זא הערן דורכדרינגענדע וויללע דען , וויר
געגענווערטיג נור דורך איינען אויפריכטיגען
געהארזאם , אונד איינע אין יעדער הינזיכט גוטע
אויפפיהרונג אין דען טאג לעגען קענען אונד
ללען .

א'ים

odpowiednich duchowi owego świętego przykazania Twego, Boże wszechwiedzący! błagamy Cię: abyś kochanych rodziców naszych od wszelkiej niedoli, zmartwienia i przykrości zasłaniał; abyś ich czerstwem zdrowiem i długim życiem obdarzył, we wszelkich czynnościach i przedsięwzięciach im błogosławił, a tém samém poczciwy sposób utrzymania się z rodzinami ułatwiał; wreście abyś im dozwolił znaleźć chlubę i pociechę w naszym cnotliwém postępowaniu, w zdaności naszej i w wypływającej ztąd dla nas wspólnie szczęśliwości, amen.

צווייטעס געבעטע

אום נאמען דיזער רעכטליכען , דעם גייסטע
יענעם הייליגען געבאטהם ענטשפרעכענדען געזין-
נונגען פלעהן וויר דיך אללעוויססענדער גאטט
אן , אונזערע ליבען עלטערן פֿאך אללעם מיס-
געשיקע קרענקונגען אונד ווידערווערטיגקייטען צו
שיטצען ; איהגען מונטערע געזונדהייט אונד לאנגעם
לעבען צו געוועהרען , זיא אין אללען איהרען
האנדלונגען אונד אונטערנעהמונגען צו זענגען .
אום איהגען דען רעכטליכען אונטערהאלט זא
פֿיר זיך אלס דיא איהרויגען , צו ערלייכטרען .
דש דוא איהגען ענדליך רוהם אונד פֿריידע אן אונזע-
רעם בידרען בעטראגען , פֿריידע אן אונזערן פֿעהיג-
קייטען , פֿריידע אן דעם פֿיר אונם געמיינשאַפֿט-
ליך ערשפריסענדען גליקע נאך דיינער גנאדע
פֿערלייהען מעגעסט ! אמן :

MODLITWA III.

*O szczęśliwe powodzenie dla Najja-
śniejszego MONARCHY i Wysokiego
RZĄDU kraju tego.*

Twórco i Władzco Najwyższy ! lu-
bo rozum nasz jest jeszcze ograniczo-
ny i zbyt szczupłe mamy doświadcze-
nie w rzeczach światowych, tyle je-
dnak posiadamy już teraz poznania,
iż czujemy wielkość dobrodziejstwa,
jakie wyświadczasz rodowi ludzkiemu
przez nadanie mu Monarchów, któ-
rzy namiestniczą Twą władzę dzierżą
na ziemi.

III.

רריטטעס געבעטה

פֿיר דש וואהל ערגעהן דעס אללער-
דוירכֿלויכטיגסטען מאנארכֿען אונד
דער האהען לאנדעסרעגירונג .

אללער- העכסטער שעפֿער אונד רעגענט !
איזט גלייך אונזער פֿערשטאנד נאך בעשרענקט
אונזערע ערפֿאהרונג אין וועלטליכען געגענ-
שטענדען נאך זא ווינציג , בעזיפֿצען וויר
דענאך זא פֿיהל ערקענטניס , דש וויר דיא
גרעסע דיינער וואהלטהאט , דיא דוא דעם
מעגשונגעשלעכטע ערוויזעסט , אינדעם דוא איהם
מאנארכֿען גיבסט דיא דיינע שטעלל פֿערטרעטרענדע

מאכט

„Synu mój, rzekł duchem Bożym natchniony mędrzec: zachowaj bojaźń względem Boga i Króla!” (*)

Władza Królewska na ziemi, ogłosili nam najpoważniejsi nasi nauczyciele Religii, jest podobną do władzy Królewskiej w niebie. (**)

A pobożni i mądrzy nasi Ojcowie w swojej szacownej nauce Religii i moralności, uroczyste nam dali polecenie w słowach „Módl się za szczęśliwe powodzenie Władzy Królewskiej, bo gdyby się Jój nie obawiano, jeden

---

(*) Przypowieści Salomona r. 21 w. 21.

(**) Traktat: Talmudycz: Bröcher, karta 58.
str : 1.

דריטעס געבעטע

מאכט היר אויף ערדען פֿערוואלטען , מיט
דאנק דורך גליהטעם הערצען עמפֿינדען .

" מיין זאהן (שפראך יענער גאטט בע-

" גייסערטע ווייזע:) פֿירכטע גאטט

" אונד דען קעניג ! " *

" דיא קעניגליכע מאכט אויף ערדען ,

" זאגען אונס האכפערעהרטע אהנען אינד

" ווייזען , איזט איין אבגלאנין דער גאטטעס

" מאכט אים היכמעל " ! * *

וויא טרעפֿענד פֿערוועהטען דיא פֿראממען

פֿעטער אין דיא שעהנע זאממלונג איהרער

זיטטליך רעליגיעזען לעהרען דיא געוויכט פֿאללע

פֿארשריפֿט :

" בעטע פיר דשוואהלערגעהען דער קעניגליכען

" מאכט , דען אהנע פֿורכט פֿאר איהר ,

" ווירדע איינער דען אנדערן לעבענדיג פֿער

" שלינגען) * * :

א

ספֿריכה שלמה קאפיט' 24 . פ : 21 . **

** ברכות דף ג"ח ע' א' סרק הרה"א

5 *** אבות פרק ג משנה ב

drugiego odważyłby się (że tak powiem) żywcem połknąć. (*)

O jak zgodne są te nauki i polecenia z prawdą i rozumem, jak silnie trafiają do przekonania tych wszystkich, co biorąc pod rozwagę świętość powołania Władzy panującej obok istoty i potrzeb społeczeństwa, szczerze pragną własnego i bliźnich swoich dobra.

Tak jest przedwieczny Rządco świata! Ci pomazańcy i Namiestnicy Twoi naśladować Twoją mądrość, sprawiedliwość i łaskawość, stanowią prawa, pod tarczą których uległe im narody używają opieki i bezpieczeństwa, wznoszą się świątynie służbie Twojej poświęcone, stawają zakłady publiczne z których iedne prze-

---

(*) Pirke Oboth, oddział 3ci ustęp 2gi.

דריטעם געבעטה

א וויא זעהר שטיממען דינע לעהרען אונד
געבאטהע מיט דער וואהרהייט אונד דעם פֿער-
שטאנד איבעראיין , וויא קרעפטיג דינגען זיא
צור איבערצייגונג אלל דער יעניגען , דיא , דען
הייליגען בערוף דער רעגירענדען מאכט , אלס
אויך דש וועזען געבסט דען בעדירפֿניססען דער
מענשליכען געזעלשאפט אין ערווענונג ציהענד ,
איהר אייגענעם אונד איהרער געכטמען וואהל ,
אויפֿריכטיג ווינשען .

יא ערויגער וועלטעגרעגענט ! יענע דינגע גע-
זאלבמען שטעללפֿערטרעטער , דינגער וויזהייט
גערעכטיגקייט אונד גנאדע פֿאלגענד , פיהרען
געזעטצע איין , אונטער דערען שילד , דיא
איהנען ערגעבענע פעלקר ' שומץ אונד זיכער-
הייט געניסען , דינעם דיהנסטע געווייהסע
טעמפעל זיך ערהעבען , אונד עפֿענטליכע איג-
סטיטוטען ענטשטעהן , פֿאן דענען מאנכע דיא
האהע בעשטימונג האבען אונזער געמיטה

znaczone są do uszlachetniania umysłów naszych i zrobienia nas użytecznymi członkami towarzystwa, drugie do pielęgnowania sierot i biednych albo znękanych chorobą i kalectwem. Pod tąż potężną i zbawienną tarczą, cnotliwi zdadni i pracowici żyjąc spokojnie i szczęśliwie, doczekają się obfitych owoców błogosławieństwa, a ci co wykraczają z drogi prawej trawiąc dni swoje w dolegliwej obawie, prędzej lub później zasłużoną odbierają karę.

Rozważenia te zawierają w sobie tyle uroczystej powagi, tyle przekonującej dla niedojrzałych nawet umysłów naszych mocy, iż mamy sobie za święty i miły obowiązek w podnoszeniu do Ciebie Boże! głosu błagalnego, szczerze wynurzyć życzenia, ku Najmiłściwшему kraju tego Rządzący

צו פֿערעדלען , אונס צו ניצליכען גלג-
 דערן דער מעגשליכען געזעלשאַפֿט צו ביל-
 דען , אנדערע דיא פֿערפֿלעגונג דער וואַזען
 אונד נאטההירפֿטיגען , אדער דיא דעטטונג
 דער מיט קראגקהייט אונד געברעכליכקייט
 געפלאגטען , מילדרייך בעציעקען .

אונטער דיזעם מעכטיגען אונד היילברייגען
 דען שילדע , פֿיהרען דיא טוגענדהאפֿטען , פֿע-
 היגען אונד ארבייטזאממען מענשען איין צו
 פֿרידענעם גליקליכעם לעבען , דיא יעניגען אבער-
 זא אויס דער רעכטליכען באהן טרעטען
 איהרע טאגע אין קוואלפאללער פֿורכט פֿער-
 לעבען , אונד פֿריהער אדער שפעטער דער
 פֿערדיהנטען שטראפֿע אונטערליגען .

דיזע בעטראכטונגען שליסען אייגען זא פֿיי-
 ערליך ערהאבענען אינהאלט אין זיך , אונד
 איבען זעלבסט אויף אונרייפֿע געמיטהער איי-
 גע זא איבערצייגענדע קראפֿט אויס , דש וויר עס
 פֿיר איינע הייליגע אנגענעהמע פֿפֿליכט האל-
 טען , אין איינעם אינבריינסטיגען אן דיך א
 גאטט געריכטעטען געבעטה , אונזרע טרײַען

Ty co jesteś Królów Królem i bliskim zawsze Ich Opiekunem! użycz najdłuższych i szczęśliwych lat *Nayjaśniejszemu naszemu* MONARSZE, uwielbionemu tyłu milionów ludzi Ojcu, całej JEGO dostojnej Rodzinie i równie wyższego jak niższego rzędu podwładnym, którzy w zawodzie publicznym Ojcowską JEGO wolę wykonywają.

Boże dobrotliwy! racz sprzyjać wszelkim *Nayjaśniejszego* PANA naszego zamiarom i działaniom, ulżyj Wszechmocnym wpływem Twoim ciężkie brzemie włożonych na Niego przez Ciebie świętych obowiązków i troskliwie przezeń podjętych starań około trwałego dobra poruczonych berłu JEGO krajów. Niech wzmagające się promienie JEGO, Majestatu równe będą dobroczynnemu światłu słońca, co

דריטעם געבעטה

ווינשע פֿיר דען אללער גענעדיגסטען לא גרעם
רעגענטען אויס צו שפרעכען .

דוא , דער דוא דער קעניגע קעניג אונד
נאהער שומין גייסט ביסט ! פֿערלייגע איינע
לאנגע העכסט גליקליכע יאהרען-רייגע אונד-
רעם אללערדורכֿלויכטיגסטען מאגארֿכען , דעם
זא אנגעבעטהעטען פֿאטער פֿיהלער מיליאנען
מענשען קינדער , ווינער געזאמטען ערהאבענען פֿא-
מיליע אונד אללען דען האכעהר ווירדיגען מעג-
נערן דיא אים עפענטליכען דיהנסטע אונדע-
רעם רעגענטען פֿעטערליכען וויללן אויסאיבען .
בעניגסטע אללגיטיגער גאטט אלע אביזכטען אונד
האנדלונגען אונזערעם אללער דורכֿלויכטיגסטען
מאגארֿכען . ערלייכטערע איהם דורך דיינען
אללמעכטיגען איינפלוס דיא שווערע בירדע דער אים
דורך דיר אויפֿערלעגטען הייליגען פֿפֿליכטען
אונד זיינעם זא זארגפֿעלטיגען בעשטרעבענס
דיש וואהל דער זיינעם סצעפטער אנפֿער-
טרויטען פֿעלקר , פֿעסט צו בעגרינדען :

מעגע דער צוגעהמענדע שטראהלען-גלאניץ

wszystko krzepi, użyznia, ożywia! —

Pozwól aby wszyscy poddani JEGO bez różnicy Religii i stanu, oddychając wzajemną ku sobie miłością braterską, jedną stanowili rodzinę, i w świętej Osobie JEGO po Tobie Twórco i Ojczy całego jeststwa, drugiego zawsze upatrywali Ojca, miłowali Go serdecznie i szczerze uwielbiali, amen!

דריטעס געבעטה

זיינער מאיעסמעט, דעם וואהלטהוענדען זאג-
גענשיינע עהגליך זיין, דער אללעם ערקוויקט
בעפֿרוכטעט אונד בעלעבט.
געוועהרע עם, דש אלל זיינע אונטער-
טהאנען, אהנע רעליגיאנס - אונד שטאנד - איג-
טערשיה, זיך געגענויטיג ברידערליך ליבענד /
אינע פֿאמיליע בילדען זאללען, דש זיא אין
זיינער הייליגען פֿערזאן, נאך דיר א שעפ-
פֿער אונד פֿאטער אללעס דאזינס, שטעטסן
איהרען צווייטען פֿאטער 'אן ערקעננען, איה
הערצליך ליבען, אינד טרייא אנבעטהען מעגע
אמן !

MODLITWA IV.

O wspieranie zbawiennój pracy nauczycieli, ku którym oddychać powinniśmy wysokiem poważaniem i wdzięcznością.

Boże przedwieczny! Wszystko co jest prawdziwie dobrém pochodzi od Ciebie, same nawet środki do osiągnięcia prawdziwego dobra są skutkami nieograniczonej Twój dobroci; naszym tylko jest świętym obowiązkiem szczerą chęcią o nie się ubiegać, z nich korzystać. Środki te mądrością

IV.

פֿירטעס נעבעטא

אום אונטערשטיצונג פֿיר דיא היילברייגע-
דע ארבייט אונזער לעהרער , געגען
דיא וויר האַלאַטונג אונד ערקענטליכקייט
צו העגען , פֿערפֿליכטעט זינד :

עוויגער גאטט ! אללעס וואהרהאפֿט גוטע
קאממט פֿאן דיר הער , דיא מיטטעל זעלבסט
צור ערלאנגונג דעס וואהרהאפֿט גוטען זינד
דער ערפֿאלג דיינער גרענצענלאזען גיטע .
גור איזט עס אונזרע הייליגע פֿפֿליכט מיט
טרייעס וויללען נאך איהגען צו שטרעבען ,

אויג

Twoją rozporządzane; są różnorodne, bo do okoliczności wieku, stanu i miejsca zastosowane. Nam dzieciom (*) ułatwiane zostają przez szanownych nauczycieli naszych, z których jedni zajmują się obeznaniem nas z przepisami zakonu Twego, z prawidłami cnoty i obyczajności, drudzy pracują około wykształcenia umysłu naszego, przez użyteczne nauki i wiadomości

Gdy się zastanawiamy nad świętością i trudnością ich obowiązków, z których zdawać mają rachunek Tobie Sędzio Najwyższy, wybranej przez Ciebie Władzy Panującej, całemu społeczeństwu i kochanym rodzicom naszym, wtedy pojmujemy prawdziwość i uroczyść danego nam przez pobożnych i świętych ojców naszych polecenia.

(*) Doroslejsza młodzież zamienia ten wyraz na: *młodzieńcom*.

פירטעם געבעטע

געהעריג זיא צו בענוטצען . פֿערשידענארטיג
זינד דיזע דורך דייע האהע ווייזהייט איינגע-
ריכטעטען מיטטעל / דען אלטער - שטאנד -
אונד ארט - פעהרעלטניססען אנגעמעסען .
אונס יונגלינגען ווערדען זיא דורך אונזרע לעה-
דער ערלייכטערט , פֿאן דענען מאנכע זיך
בעפֿאססען , אום אונס מיט דען פֿארשריפֿ-
טען דייעס רעליגיעזען געזעטצעס אלס אויך
מיט טונגענד - אונד זיטטען - רעגעלן בע-
קאנט צו מאכען , אנדערע ווידער אום איג-
רע גייסטעס - בילדונג , דורך ניטצליכע קענט-
ניססע אונד וויסענשאפטען , צו פֿער-
דערן .

ציהען וויר דאס הייליגע אונד שווייניגע איה-
רער פֿפֿליכטען , איבער דערען טרייע ער-
פֿיללונג זיא דיר אללערהעכסטער ריכטער ,
אלס אויך דער דורך דיך איינגעזעטצעטען
רעגירונגס אבריקייט , דער גאנצען מענישלי-
כען געזעלשאפט אינד אונזרען ליבען עלטערן
פֿעראנטווארטליך זינד , אין גענייע ערוועגונג,
זא טריט יענער געהאלט פֿאללע שפֿרוך

* אונזרער

„Niech bojaźń względem nauczyciela twego, będzie równą bojaźni nieba.” (*)

Dosyć zaiste na owém zastanowieniu się i na przytoczeniu tego krótkiego ale nader uroczystego polecenia, aby nas zagrzewać do serdecznego miłowania i głębokiego poważania dobrych nauczycieli naszych, którym równie ściśle posłuszeństwo, jak szczerą wdzięczność winniśmy i przyrzekamy.

Ty zaś Boże dobrotliwy, co dopomogasz wykonywaniu dobrych zamysłów i sownie ie wynagradzasz, wspieraj tu i wszędzie szczerą nauczycieli pracę ku Twojej chwale i dobru uczniów swoich zmierzającą. Obdarz ich czerstwem zdrowiem, dobrém powodze-

---

(*) Pirke aboth, oddział IV ustęp. 15.

פירטעם געבעטה

אונזער פראמטען אונד וויזען פֿעטער :
" מעגע דיא פֿורכט פֿאר דיינעם לעה-
" דער , דער פֿורכט פֿאר דעם הימ-
" מעל עהגליך זיין !"

אום זא קרעפֿטיגער אונזרעם געמיטהע ענטגעגען .
וואהרליך אין יענער בעטראכטונג אונד אין די-
זער צוואד קירצען אבער זעהר פֿייערליכען
לעהרע געוואהרען וויר פיהל שטאף צור אנ-
אייפרונג , אונזערען לעהרעדן , דענען וויר אונבעדינג-
טען געהארואם אלס איך טרייע דאנקבארקייטשול-
דיג זינד , ליבע אונד האכאכטונג אין האהעם
מאאסע אנגעדיהען צו לאסען ; וואס וויר
הייליג אנלאבען .

דיא אבער אללגיטיגער גאטט ! דער דיא
דער אויספיהרונג גוטער געווינגען וויללפֿאהרסט ,
רייכליך זיא בעלאהנסט , א לאס היר
אונד איבעראל דיא טרייע ארבייט
גוטער לעהרער געדיהען , דיא דיינע פֿער-
העררליכונג אונד דער שילער וואהל בעצ-
וועקען : פֿערליהע איהנען מונטערע געזונד-

הייט

niem, swobodną myślą i trwałą cierpliwością, aby łatwo pokonać mogli niezliczone i często zbyt przykre trudności, jakie w poważnym zawodzie swoim napotykają. Niech nauka ich dla młodocianych umysłów i serc uczniów swoich podobną będzie do dobroczynnej rosy, która wschodzące dopiero zarody pokrzepia, w bujne latorośle zamienia i do wydania kiedyś obfitych owoców przysposabia. Niech znajdą ulgę i pociechę w naszym cnotliwym i obyczajnym sprawowaniu się, w naszej dobrej chęci pojmowania nauk, trwałej w ćwiczeniu się pilności, wzajemnej między nami zgodzie braterskiej i przyszłej szczęśliwości naszej.

Błagamy Cię nadto Panie Najwyższy! abyś na dostojnego i cnotliwego

פירמעס געבעטע

הייט , וואהלערגעהען , פֿראהען מוטע אונד
דויראהאפֿטע געדולד , דש זיא דיא צאהל-
לאזען אפֿט זעהר ווידערווערטיגען מוהזעליג-
קייטען , אויף וועלכע זיא אין איהרער עהר-
בארען לויפֿבאהען געראטהען , לויכט בע-
קעמפֿפען קענטען . מעגע איהרע לעהרע פֿיר
דש יוגענדליכע געמיטה אונד הערן איהרער
שילער יענעם וואהלטהעטיגען טהוויא עהגליך
זיין , דער דיא קוים הערפֿארברעכענדען
קיימע ערקוויקט , אין געדייהענדע שפרעם-
לינגע פֿערוואנדעלט , אונד צולעצט זיא מיט
עגענדייכען פֿריכטען עמיקעט . מעגען זיא
לינדערונג אונד פֿריידע אין אונזרעם טוגענד-
האפטען אונד זיטטליכען בעטראגען , אין
אונזרעם גוטען וויללען איהרע לעהרע
אויף צו פאססען , אין אינזרעם אויסדוירענ-
דען פֿלייסע , אין אונזרער געגענווייטיגען
ברידערליכען איינטראכט אונד ענדליך אין
אונזרעם קינפֿטיגען גליקע בעלאהענד פֿינ-
דען ! —

דעם האכווירדיגען טוגענדהאפטען מאנגע
אבער דעם אונזער אללער דוירכלויכטיגסטער

לאנדעם

6*

męża, któremu *Nayjaśniejszy Ojciec* kraju tego poruczył bliższe opiekowanie się i zarząd wysokiemi przedmiotami wyznań i Oświecenia publicznego, jak również na zacne grono, które pod Jego przewodnictwem troskliwie zajmuje się światłem kierunkiem ogólnego w kraju wychowania, zlewał obok ducha mądrości, to wszystko, co jest treściwym zbiorem szczęśliwości ludzkiej! pozwól aby zawsze a szczególnie na schyłku błogosławionych dni swoich mogli razem z podwładnym im stanem nauczycielskim patrzeć wesołym okiem na wzniosły obraz przeznaczonej im w wyższych sferach nagrody, na obraz jaśniejący w uroczystej obietnicy przez natchnio-

פירמעס געבעטה

לאנדעס פֿאטער דיא נעהערע פֿירזארגע
אונד פֿערוואלטינג דער ערהאבענען געגענ-
שטענדע דעם קולטום אינע דער עפֿענטליכען
אויפֿקלעהרונג אנפֿערטריטע , אלס אויך יע-
נער האבֿאכטניגעסווערטזען ראטה - פֿערוואמט-
לונג דיא אינזער זיינער לייטונג זיך מיט
דער אללגעמיינען ערצהונג אין דאזיג עם לאנד
'ארגנפֿעלטיג בעפֿאסט , דיועס זא אינניגסט
פערעהרטען מאנע אונד דעם עהרוורדיגען
קרייזע ערוועהנטען ראטה עם , לאס א שעפ-
פֿער , איזט אונזער אינניגסט פֿלעהען ;
דען גייסט דער ווייזהייט , אונד אללדיא גיטער דיא
דעם מעגשען לעבען פֿערשעהנען קעננען , רייכליך
צושטרעמען . — מעגען זיא צו יעדער צייט
אונד בעואנדערס אים שפעטען אבענד איה-
רער געזעגענטען לעבענסטאגע נעכסט דעם
אונטערגעארדענטען לעהרערשטאנדע אן
יענעם ערהאבענען . בילדע דעם איהנען אי-
העהערען ספֿערען בעשטימטען לאהנעס

זיך

nego duchem prorockim o głoszonej. (*)

„Wielu z tych którzy spią w
„prochu ziemi ocucą się, jedni
„ku żywotowi wiecznemu, a dru-
„dzy na pohańbienie i na wzgar-
„dę wieczną. Ale ci którzy in-
„nych nauczają, świecić się bę-
„dą jako światłość na niebie, a
„którzy wielu w prawdach reli-
„gijnych utwierdzali, jako gwiaz-
„dy na wieki wieczne! amen.”

(*) Proroctwa Daniela rozdz: 12 w. 2 i 3ci.

פירעטס געבעט

זיך קרעפטיגען, דער בעגייסטערטע
פראפעט ערמונטערענד אין דיזען ווארטען
אויסשפריכט:

- " פיהלע זא אונטער דער ערדע שלא-
- " פען ווערדען אויף וואכען, מאנכע צום
- " עוויגען לעבען אונד מאנכע צור עווי-
- " גען שמואל אונד שאנדע .
- " דיא אנדערע בעלעהרען ווערדען
- " יענע זייטס וויא דעס היממעלס גלאנץ
- " לייכטען אונד דיא זא פיהלע אין
- " רעליגיאנס - ווארהייטען בעפעסטיגען
- " וויא דיא שטערנע אימער אונד
- " עוויגליך ! אמן

MODLITWA V.

*O dobre powodzenie bliźnich a szczególnie
ziomków.*

Dzięki Tobie Boże przedwieczny!
że pojmujemy świątobliwą wzniosłość
ogłoszonego nam w Jmieniu Twojem
przez wielkiego Zakonodawcę polecenia
„*Kochaj bliźniego jak siebie samego!*” (*)

Tak jest, pojmujemy, że święte
to polecenie zawiera w sobie zbiór
tego wszystkiego co jest prawdziwie
dobrem, prawdziwie uszczęśliwiają-

(*) III. Xieg Moyż. rozdz: 19 w. 18.

V.

פינפטעם געבעטה

אום דש וואהלערגעהען אונזער
געכסטען בעזאנדערס אבער אינזערער
לאנדסלייטע .

דאנק דיר עוויגעס וועזען! דש וויר דש אין
דיינעם נאמען דורך דיינען גראסען געזעטצ-
געבער אונס פֿערקינדעטע-געבאטה .
" ליבע דיינען געכסטען וויר
" דיר זעלבסט .
" אין זיינעם גאנצען הייליגען אומפֿאנגע
בנערייפֿן קענען :
יא וויר בעגרייפען , דש דוזעס הייליגע
געבאטה

cém, i że walną stanowi podstawę zbawiennego porządku społeczeństwa, bez którego ludzie w smutném i zbyt niskim byliby pograżeni położeniu. Sądzimy atoli, że nie ubliżamy temu poleceniu przez wyznanie: że uważamy je za uroczyste tylko przypomnienie błogiego uczucia miłości bliźniego, które niewyczerpana dobroć Twoja w duszę nam wlała, które częstokroć napełnia serce nasze najczystsą rozkoszą, które na widok szczęścia bliźniego wyściska nam łyzy radości, a na widok jego niedoli, zniewala do ronienia łez, jakkolwiek bolesnych, słodką jednak jemu i nam przynoszących pociechę.

Słubując jak najuroczyściej: że to wpajanie i polecenie nam przez Ciebie *uczucie miłości bliźniego*, do ostatniego serca bicia, wolą i chęcią naszą

פינפטעס געבעטה

געבאט, דען אללאומ־אססענדען איבערגריף
דעם וואהרהאפט גוטען, וואהרהאפט בעגליק-
קענדען ענטהעלט, אונד דיא באזיס יענער
היילבריינגענדען ארדנונג אין דער מענשליכען
געזעלשאפט, אויסמאכט, יענער ארדנונג
אהנע וועלכע אללע מענשען אין איינער
טרורירגען אונד זעהר נידריגען לאגע פֿערוזקען
ווערען. וויר גלויבען אינדעסען דוועם היילי-
גען געבאטהע ניכט דורך דש געשטענדנים
צונאה צו טרעטען, דש וויר עס בלאס
אלס איינע פֿייערליכע עררינגערונג דעם זע-
ליגען געפֿיהלס דער געכטענ-ליבע בעטראכט-
טען, דעם געפֿיהלס, דש דינע אונפֿערזיג-
בארע גיטע אונזערער זעעלע איינפֿלעסטע, דש
אפט אונזער הערין מיט דער ריינסטען וואג-
גע ערפֿיללט, אונס ביאם אנבליק דעם געכט-
סטען גליקס פֿריידגעזעהרען ערפֿרעסט, ביאם
אנבליק זיינעם מיסגעשיקעם הינגעגען טרעהגע.
ענטרייסט, דיא ווען זיא אויך מיט וועה-
מוטה פֿליסען, דעגנאך איהם אונד אונס
זיסען טראסט געוועהרען. —

אונד

władać będzie, i że nigdy nie omieszkamy sprawdzać go i uświetniać szlachetnemi czyny, śmiemy podnieść słaby nasz głos błagalny do Ciebie Ojczy całego świata! za bliźniemi naszymi tu i wszędzie: Miej wszystkich w wszechmocnej i dobrotliwej opiece Twojej, użyż im tego wszystkiego co ku prawdziwemu szczęściu służy, i niech nawet w smutnych kolejach niedoli i klęsk, które czasem za Twoją Panie wolą najświętszą, ograniczonemu rozumowi ludzkiemu niepojętą nawiedzają ród ludzki, niech wtedy nawet poznają, że ta sama potężna prawica, co sprawiedliwie karci, jest zarazem dłonią ojcowską, co rany zadane goi, łączy bolesne ocięra i w radosne zamienia. Utwierdź ich serca w cnocie, ułatwiaj im poświęcenie się

פִּינפֿטעם געבעטה

אונד זא אויפֿס פֿייערליכסטע געלאבענד ,
דש יענעם אונם דורך דײך איינגעפרעגטע
אונד אנעמפֿפֿאהלנע געפֿיהל דער געכסעג-
ליבע , ביס צום לעטצטען הערצענשלאגע
אונזרען וויללען אונד וואונש בעהעררשען זאלל ,
אונד דש וויר עם דורך עדלע האנדלונגען
צו בעוואהרען אונד צו פֿעהעררליכען / גיא
אונטער לאסען ווערדען , וואגען וויר אונזרע
שוואכע שטיממע צו דיר פֿאטער דעם וועל-
טאללם ! פֿיר אונזרע געכסטען היר אונד איבער-
אלל , פֿלעהענד צו ערהעבען . —

בעוואהרע זיא אללע אונטער דיינעם אלל-
מעכטיגען אללגיטיגען שוטצע אונד פֿערלייהע
איהנען אללעם וואס צו איהרעם וואהרען גליקע
דיהנען קענטע ; מעגען זיא זאגאר אין דען
טרויריגען עראייגניססען דעם מיסגעשיקס אונד
שווערער פֿעהרענגניססע , דיא אפֿט נאך
דיינעם הייליגען אונבעגרייפֿליכען וויללען דש
מענשענגעשלעכט היים-זוכען , מעגען זיא
אויך דאן ערקענגען דש דיא זעלבע אלל-
מעכטיגע רעכטע , דיא נאך שטרענגרע
גערעכטיקייט ציכטיגט , צונלייך איינע

פֿאטעהאנד

jéj prawidłom, aby nigdy do wyboczenia z nich nie byli pokuszeni Ośladzaj niedolę tym, którym wedle niedościgłych wyroków Twoich nędza, smutek lub inna iaka dolegliwość doskwiera. Orzeźwiał i ratuj znękanych chorobą, kalectwem i jaką bądź ułomnością! Spraw to, aby ci szczególnie bliźni nasi, którzy pod jedném z nami berłem żyją, uważając się za dzieci jednego Boga i jednego Monarchy, jak bracia wzajemnie się kochali i do spólnego szczęścia szczerze dążyli.

Błagamy Cię nakoniec Najwyższy całego świata Rządco! o trwałą pokój i ogólne dobro téj ziemi, do której nas święte wdzięczności uczucie wiąże. Na iéj bowiem łonie przodkowie nasi przed tylu wiekami przytułek znaleźli, w niéj prochy wielu

פינפטעס געבעטה

פֿאטערהאנד איזט , דיא פֿערוועטצטע וואונ-
דען היילט , שמערצענטרעהגען טראקנעט ,
אונד אין פֿריידענצעהרען פֿערוואנדעלט . —
שטערקע איהר געמיטה צור טונענד-וואהל ,
ערלייכטערע איהגען דיא מעגליכקייט זיך
איהרען לעהרן צו ווייהען , אונד דש זיא
פֿאן איהגען אב צו ווייכען גיא אין פֿער-
זוכונג געראטהען מעגען . —

לינדע דש מיסגעשיק דעריעניגען , דיא
דיינען אונערפֿארשליכען אויסשפריכען צו
פֿאלגע פֿאן עלענד , קוממער אדער איר-
גענד איינעם אנדרען ליידען אנגעגריפֿען
זינד . —

פֿערליייע ערמונטערונג אונד הילפע אלל
דענען , דיא פֿאן קראנקהייט , קריפפעל - ליידען
אדער זאנסטיגעס געברעכען געפלאגט ווער-
דען . — געשטאטטע עם , דש פֿארציגליך
דיא יעניגען געכסמען דיא מיט אונס אונטער
איינעס סצעפטער לעבען ; זיך אלס קינדער
איינעס גאטטעס אונד איינעס מאנאר כֶּען
בעטראכטענד , וויא ברידער איינאנדער ליבען

pokoleń ojców naszych spoczywają, tu wreszcie nasi rodzice, krewni, bracia jednego wyznania, i my sami pod Ojcowskiem berłem Sprawiedliwego Monarchy, żyć i winną Tobie cześć wedle obrządków Religii naszej oddać możemy. Wszechmocny Panie Zastępów! przywołując sobie na pamięć uroczyste w Twojem imieniu przodkom naszym dane polecenie:

„J szukajcie pokoju miasta, do
„któregom was przeprowadził,
„a módlcie się za nie do Pana,
„bo w jego dobrém powodzeniu
„będzie wam dobrze.” (*)

(*) Proroctwa Jerem; roz: 29 w: 7.

פֿינפטעס געבעטה

אונד צו איהרעם אללגעמיינען גליקע טרויא
הינשטרעבען כועכטען . —
וויר פֿלעהען ענדליך דיך אללערהעכסטער
רעגענט דעם וועלטאללם ! אום איינען
דויראהפטען פֿרידען אונד אום דש אללגעמיינע
וואהל דיועס לאנדעס , אן דש אונס , היי-
ליגע ערקענטליכקייטס - געפֿיהלע פֿעססעלן ,
דען אויף זיינעם שאאסע האבען פֿאר פֿיהלען
יאהר הונדערטען אונזרע פֿארפֿאהרען אויפֿ-
גאחמע געפֿונדען , אין איהם רוהט דיא
אשע פֿיהלער אונזרער אהנען - שטעממע ,
אונד היר איזט עס , ווא אונזרע עלטערן
בלוטס - פֿערוואנדטע , רעליגיאנס - ברידער
אלס אויך וויר זעלבסט . אונזער דעם פֿעטער-
ליכען סצעפטער איינעם גערעכטען פֿא א ר כ ע ,
לעבען , אונד דען דיר שולדיגען גאטטעס
דיהנסט אללערהעכסטעס וועזען ! נאך געברויך
אונזרער רעליגיאנס פֿארמעללן פֿערריכטע
קעננען . —

דוא אלליין האסט אינוערן אויף באבילאנישען
באדען פֿערטריבענען אהנען צור ריכטשונר

פֿייערליך

**Jesteśmy pewni, że to szczere błaganie
dojdzie do wysokości Majestatu Two-
go, którego chwała i błogosławienie
trwać będą na wieki wieków, amen!**

פינפטעס געכעטה

פֿייערליך געביטשען לאססען. — *

" זיכעט דער שטאדט בעסטעס, וואהין
" איך אייך האבע לאססען וועגפֿיהרען
" אונד בעטהעט פֿיר זיא צום העררן,
" דען וועגס איהר וואהלגעט, געהט
" איך אייך וואהל! "

דיועס בעהערציגענד געהרען וויר דיא
פֿערזיכערונג, דש אונזער אינבריינסטיגעס
פֿלעהען צור ערהאבענען ספֿערע דיינער מאיעס-
טעט געלאנגען, דיינער מאיעסטעט, דערען ווירדע
אונד בעגעדייאונג דוירען ווירד ביס אין עוויג-
קייט אמן.

ירמיה קאפיטל 29. פֿכוק 7 *

KRÓTKIE ROZPAMIĘTYWANIA

O istności Boga, przeznaczeniu człowieka, nieśmiertelności duszy, i zmartwych-wstaniu.

Gdziekolwiek rzucimy okiem, nastroczają nam się widoki stwierdzające ową świętą odwiecznie prawdę: że istnieje Bóg, który jest Twórcą zachowawcą i Ojcem wszystkiego co zmysłami lub rozumem pojąć możemy, jak również tego co przewyższa siłę pojęcia tychże zmysłów lub rozumu naszego. Podnosząc oczy w górę, wnet uderza nas ogromne błękitnego nieba sklepienie, gdzie na przemian

---

VI.

קורצע ערבויליכע געדאנקען

איבער דש דאויין גאטטעס, דיא בעשטימונג
דעס מעגשען דיא אונשטערבליכקייט דער זע-
לע. אונד דיא אויפערשטעהונג.

איבעראלל ווא וויר אונזער אויג הינווענדען,
שמעללן זיך אונס געגענישטענדע דאר, דיא
יענע עוויג הייליגע וואהרהייט בעשטעטיגען,
דש עס איין גאט גיבט, דער שעפפער,
ערהאלטער, רעגענט אונד פֿאטער אלל דעם יע-
ניגען איזט, דש וויר מיט אינזרען זינגען
אדר דורך אונזערן פֿערשטאנד בעגרייפֿען

קענען

albo wspaniałe słońce ognistymi try-
skające promieniami jaśnieje, albo xię-
życ mile rozpościerający światło, to-
czy się wśród niedocieczonego mnó-
stwa gwiazd błyszczących. Ledwie
co spuścimy oczy na dół aż zaraz
wzniosły obraz różnorodnego zbioru
żyjących na ziemi, w wodzie i na po-
wietrzu istot, obok rozmaitych pło-
dów rozległego państwa roślin i krusz-
czów, nowym zachwyca nas urokiem

To wszystko, a zwłaszcza porządek,
symetria i harmonija które panują tak
w składzie ogólnym jak i pojedynczych
szczegółach stworzenia, wreszcie cudo-
wna i twała własność żywiołów, przy
innych niezliczonych dziwach które
około nas i w nas samych uważamy, do-
nośnym do nas wołają głosem: wszy-

ערבויִלִיכע געדאנקען

קעננען, אלס אויך דעם יעניגען, דש דא פאססונגס קראפט דויער זינע אדער אונזרעם פֿערשטאנדעס איבערשטייגט. ערהעבען וויר דא אויגען אין דא העהע, טריטט אונס דעם בלויען היממעלס אונערמעסליכעם געוועלבע ענטגעגען, ווא וועלכעלווייזע, ענטוועדער דא פראכטפֿאללע פֿייעריגע שטראהלען שפרודלענדע זאנע פראנגט, אדער דער איין זאנפעס ליכט ערגיסענדע מאנד, אין דער מיטטע צאהללאזער פֿונקלענדער שטערנע / איינהער וואנדעלט. קוים ווידער ווענדעט זיך אונזער אויג אבווערטס זא ווערדען וויר, דורך דש ערהאבענע בילד דער פֿערשידענארטיגען, אויף ערדען, אים וואססער אינד אין דער לופט לעבענדען געשפֿע, געבסט דען פֿיהלפֿעלטיגען ערצייגניססען אים פֿלאנצען-אינד מינעראל- רייכע, פֿאן איי- נעם נייען צויבער ענטציקט.

דיועם אינסגעזאממט אינד פֿארנעהמליך דא ארדנונג, סימעטריע אינד הארמאניע, דא זאזאחאל אים אללגעמיינען צוזאממען- האנגע, אלס אויך אין דען איינצעלגען טהיילען דער שעפֿפֿונג אבוואלטען, ענדליך דא וואונדערבארע דויר-

stko co było, jest i będzie, winno swoje powstanie utrzymanie i odradzanie, najświętszej woli i najwyższej mądrości Tego który jest Bogiem przedwiecznym i Panem przyrodzenia, a którego doskonałość wszelkie przechedzi pojęcie.

Tak jest Panie najwyższy! my głos ten słyszymy wszędzie, słyszymy, go nie tylko wśród wyniosłego rozmaitych utworów ruchu, ale i wtedy nawet gdy najgłębsza około nas panuje cichość i ciemność, gdy zmysłów naszych działalność jest nie jako zawieszoną. Wtedy bowiem głos ten wydobywa się z głębi istoty naszej a potężny dźwięk jego tyle budzi w nas wzruszeń uroczystych, że rozrzucone serce nasze staje się ołtarzem, dusza gorejąca świętym pło-

ערבול־יֵכֶּע געדאנקען

האָפֿטע אייגענטהומליכקייט דער עלעמענטע ,
אויסער אנדערען אונזעהליגען וואונדערוערקען ,
דיא וויר אין אונס זעלבסט אונד אום אונס
הערום געוואהר ווערדען , רופֿען אונס מיט
לויטער שטיממע צו : ׀ אללעס וואס וואר ,
איזט , אונד זיין ווירד , פֿערדאנקט זיינע ענט-
שטעהונג , ערהאלטונג אונד פֿארטפֿלאנצונג
דעם הייליגען וויללען אונד דער אללערהעכ־
סטען וויזיהייט דעם - יעניגען , דער דש עוויגע
וועזען אונד הערר דער גאטוהר איזט , דעססען פֿאלל
קאממענהייטען אללע בעגריפֿע איבערטערפֿען . —
יא אללערהעכ־סטער הערר ! וויר פֿערנעהמען
דיוע שטיממע איבעראלל , וויר פֿערנעהמען
יא ניכט גור אין דעם ערהאבענען לויטען
גאנג דער פֿערשידענארטיגען דורך דך ערשאפֿ-
פֿענען ווערקע , זאנדערן אויך דאמאהלס ,
ווען אום אונס דיא טיפֿסטע שטיללע , דש טיפֿסטע
דונקעל העררשט , זעלבסט דאמאהלס , ווען
אינזער זינגע ווירקונגס קראפֿט גלייכזאם אין
איינער רוהע - פיזע זיך בעפֿינדעט . — אויס דער
טיפֿע אונזערעס וועזענס דרינגט דאן דיוע שטימ-
מע הערפֿאר , אונד איהר מעכטיג טענענדער

קלאנג

mieniem, drżące westchnienie hymnem błagalnym, a liza szczerą czystą ofiarą!

Lecz wiemy dobrze, że nie na samych tylko pobożnych uczuciach i rozmyślaniach polega sposób podobania się Tobie i rzeczywiste dostąpienie naszego przeznaczenia. Praw Twoich wykonwanie, czyny cnotliwe, postęпки szlachetne, oświecenie umysłu naukami użytecznymi, zamiłowanie pracy i pilności, przykre z namiętnościami walki, gorzkie nawet częstokroć cierpienia lub całkowite uleganie im, oto główne środki pozyskania owego podwójnego najwyższego dobra.

O ludzie! o bracia kochani! najmniejsze ale szczere zastanowienie się nad naszym przez wspólnego nam Ojca wskazanem przeznaczeniem, jasno daje poznać, że ona w trzech tyl-

ערביליכע געדאנקען

קלאנג, וועקט אין אינס דער פֿייערליכען
עמפֿינדונגען זא פֿיהל, דש דאס געריהרטע
הערץ צום אלטאר, דיא ענמבראנטע זעעלע
צור הייליגען פֿלאמע, דער ציטערעדע זייפֿצער
צור אינבריסטיגען הימע, אונד דיא הייסע
טרעהנע צום ריינען אפֿער פֿערוואנדעלט ווירד —
וואהל אבער איזט עס אונס בעוואוסט,
דש ניכט אין בלאסען פֿראמען געפֿיהלען אונד
בעטראכטונגען דיא מיטטעל בעשטעהען,
זיך דיר וואהלגעפֿעליג צו מאכֿען אונד אונזערע
וועזענטליכע בעשטימונג צו עררייכֿען. זיזא
אויסאיבונג דיינער געזעטצע, דער טונגענד עדלע
האנדלונגען, גייסטעס בילדונג מיטטעלסט ניטצ-
ליכער וויסענשאפטען, ליבע צור ארבייטואמקייט
אונד צום פֿלייסע, שטרענגעס קעמפֿען גענען
ליידענשאפטען, עפֿטערס זאגאר ביטערע ליידען,
אדער פֿעלילגעס אונטערליגען, דיס זינד דיא
הויפטמיטטעל צור ערלאנגונג יענעס דאפפעלמען
אללערהעכעסטען וואהלס!

א מענשען, געליבטע ברידער! דיא גערינג-
סטע אבער אויפֿריכטיגע בעטראכטונג דער
פֿאן אונזערעם אללפֿאטער אונס פֿארגעצייכֿענ-

ko zamyka się wyrazach, a temi są:
„prawdziwej szczęśliwości osiągnięcie.”
Co za wzniosły powab w krótkiej tej
prawdzie! jak chętnie powinniśmy
nią się przejąć! z jaką usilnością po-
winniśmy dążyć do sprawdzenia nie-
zawodnej jej treści, kiedy ułatwiające
środki są nam dobrze znane, a uży-
cie ich naszej zostawiono woli!

To zaś niezawodną jest pewnością,
z prostym rozsądkiem zgodną, że *praw-
dziwa szczęśliwość* nie ogranicza się na
znikomych rzeczach, stosunkach lub
uczuciach życia doczesnego, bo *to* co
przemija lub fizycznej zmianie ulega,
nie może być zwane *prawdziwą szczę-
śliwością*, zwłaszcza że każde szczę-
ście ziemskie podobne jest do róży,
która chociaż najpiękniejszą zaleca się
barwą i wonią, ma około siebie kolce

ערבולייכע געדאנקען

טען בעשטיסמונג, גיכט אונס קלאר צו ער-
קענגען דש זיא בלאס אין דרייא ווארטען
בעשטעהט, אונד דויע זינד; "וואהרער
גליקזע ליגקייט ערלאנגונג"
וועלך ערהאבענער רייךשטיקט דויע קורצע
וואהרהייט! וויאגערנוויליג מיסטען וויר זיא בעהער-
ציגען, וויא זעהר זינד וויר פֿערפֿליכטעט,
צור בעוואהרונג איהרעס אונטרוגליכען אינהאלטס
איפֿריג צי שטרעבען, דא אונס דאך דיא
גיסטיגען מיטטעל דאצו וואהל בעקאנט זינד,
אונד דערען אנווענדונג. אונזרעם חיללען איבער
לאססען איזט:—

דויעס אבער איזט איינע אונפֿעהלכארע
מיט דעם איינפֿאכען פֿערשטאנדע איבעראיינ-
שטיממענדע וואהרהייט: דש דיא וואהרע
גליקזע ליגקייט, זיך ניכט אויף פֿער-
גענגליכע דינגע, פֿעהרעלטניססע, אדער געפֿיה-
לע אין אונזרעם צייטליכען לעבען בעשרענקט,
דען דש, וואס פֿאראיבער געהט, אונד פֿיזי-
שער פֿערזענדונג אונטערליגט, קאן דורכֿאויס
ניכט וואהרע גליקזע ליגקייט גענענט ווערדען,
דא דאך אהנע דיס יעדעס אירדישע גליק איינער

ראזע

raniające, a którą zbyt ni nieco skwar słońca lub wiatr północny jeszcze przed czasem naturalnej jej znikomości, zagnała zwalić może. Prawda że uszlachetnienie duszy naszej przez troskliwe wydoskonalenie wrodzonych jej przymiotów dobrych, a przytłumienie w samym zawiązku wszelkich żądz przeciwnych Religii i cnocie, daje nam kosztować w tém już życiu słodkiego przeczucia owęj *prawdziwej szczęśliwości*; lecz *onę samą*, nie tu ale w przyszłym dopiero znajdziemy życiu, znajdzie ją w państwie wieczności nieśmiertelna dusza nasza, jeśli połączona z ciałem, starała się być godną tego jej wysokiego przeznaczenia.

Boże niepojęty! samo wspomnienie *o nieśmiertelności duszy*, świątobli-

ערבול'כע געדאנקען

ראזע עהנליך איזט , דיא בייאס שעהנסטען פֿאר-
 בען שפיהל אינד איינעהמאנדעם וואהל גערובֿע
 שטעטס פֿאן פֿערוואנדענדן שטאבֿלען אומגעבען
 איזט , אוגד דורך איינע געשטיגענע זאנגענהיצע ,
 אדער דורך דעם מיטטער - געכטליכען ווינדעס
 וועהען , נאך פֿאר דער צייט איהרער נאטירליכען
 פֿערגענגליכקייט , פֿלעטצלך הינוועלקען קאן . —
 וואהר איזט עש , דיא פֿערזעלונג אונז-
 רער זעעלע דורך איינע זארגפֿעלטיגע פֿער-
 פֿאלקאממונג דער איהר אנגעבארענען גוטען
 אייגענשאפטען , אלס דורך דש אונטערדריקען
 דער קיימע אללער דער רעליגיאן אונד דער
 טוגענד ווידרינגען ווינטע , לעסט אונס אין
 דיזעס לעבען שאן דיא זיסן פֿארגעפֿיהלע יענער
 עכטען גליקועליקייט קאסטען , אליין זיא זעלבסט
 ווערדען וויר ניכט היר , זאנדערן אים קינפֿטיגען
 לעבען ערשט פֿינדען , אים רייכע דער עוויגקייט
 ווירד זיא אומרע אינשטערבליכע זעעלע . ווען
 דינע וועהרענד דער פֿעראיינונג מיט דעם קערפֿער
 זיך אייפֿריג בעשטרעכטע , יענער איהרער וואה-
 רען בעשטימונג ווירדיג צוזוין , אונפֿעהלכאר פֿינדען .
 אינבערגרייפֿליכער נאטט ! בייאם בלאסען

דענקען

wém przejmuję nas drzeniem, bo równie jak nie możemy wystawić sobie *stońca bez światła*, tak niepodobna wierzyć w Ciebie bez wiary w nieśmiertelność duszy. Najmniejsza o niej wątpliwość byłaby ubliżeniem Twojej mądrości, sprawiedliwości i dobroci, byłaby także dziwaczną obrazą rozumu naszego. Skoro bowiem zastanowienie się nad tem co pod zmysły nasze podpada, przekonywa nas, że nie masz całkowitego zniszczenia w utworach urządzonego przez Ciebie przyrodzenia, bo *to*, co zdaje się nam że ginie i znika, nie ulega całkowitej zagładzie, ale tylko rozwiązuje się i odmienia, a to samo nawet rozwiązanie się i nastąpienie odmiany, jakkolwiek cechą zepsucia napiętnowane, staje się przyczyną lub zaro-

ערבליכע געדאנקען

דענקען אן אונשטערבליכקייט דער זעלע ,
דורכדרינגט אונס איין הייליגער שויער /
דעןן זא אונמעגליך עם איזט , זיך דיא זאנע
אהנע ליכט פֿארצושטעללן , עבען זא אונמעגליך
איזט עם , דען גלויבען אן דש דאזיין גאטטעס ,
אהנע דען גלויבען אן אונשטערבליכקייט דער
זעלע צו בעוואהרען . - דער מינדעסטע צוויפֿעל
היריבער ווערע איין צונאהקאממען דינער
וויזהייט , גערעכטיגקייט אונד גיטע , ווערע
צוגלייך האהן אונד ריגע פֿיר אונזרען אייגען
פֿערשטאנד . ווען דיא גענויע בעטראכטונג דעם-
יעניגען דש דען זינען אונטערווארפען איזט /
אונס איבערצייגט , דש עם קיינע פֿעלליגע
פֿערניכטונג אין דען ווערקען דער הורך דוך
אנגעארדגעטען נאטור גיבט , - דען דש יעניגע
דש וויא עם אונס שיינט , זיך פֿערליהרט
אונד פֿערשווינדעט , וועזענטליך דאך קיינער
פֿעלליגען פֿערניכטונג , זאנדערן נור איינער
אויפֿלעזונג אונד פֿערוואנדלונג אינטערלינגט /
אונד זעלבסט דיזע בידען לעטצטערן עראייג-
ניכסע / זא זעהר זיא אויך מיט דער פֿער-
זעזונג מערקמאהל געשטעמפעלט ערשיינען ,

אין

dem nowego utworu, taż samą własnością obdarzonego; koniecznie zatem wypływa z tąd nowe przekonanie, że dusza ludzka Twoim własnym najwyborniejszym utworem będąca, po rozłączeniu się z ciałem, zniszczeniu nie ulega; nadto że jako istota nadzmysłowa, i z cząstek niezłożona, tém samém rozwiązaniu lub odmianie zmysłowej nie podpada, ale w zupełnej swej duchownej treści wraca do wysokiego źródła, z kąd wypłynęła.

Gdy następnie zwrócimy uwagę na to, że częstokroć ludzie najcnotliwsi, zbyt dolegliwych na tej ziemi doznawają cierpień i nędzy, niekiedy nawet ostatecznej ulegają zgubie, kiedy z drugiej strony, postępujący drogą grzeszną, dumie, chciwości i innym haniebnym żądom oddani, opływają

ערבולדיגע געדאנקען

אין דער טהאט ניכטס אנדערס, אלס דיא
אורזאכען אדער קיימע ניא ענטשטעהענדער
מיט דער זעלבען אייגענשאפטליכקייט בעגאב-
טער ערצייגניססע זינד. — זא מוס הירוים
איינע נייע איבערצייגונג ענטפריסען, דש דעם
מענשען זעעלע, דיא דיין אייגעס פארציגליכעס
ווערק איזט, נאך איהרער טרענונג פאם
קערפער, קיינער פערוועזונג פרייז געגעבען
ווירד; פערנער דש דיזע זעעלע אלס איין
איבערנאטירליכעס אונד אויס קיינען איינצעלנע!
טהיילען צוזאממענגעזעצטעס וועזען, וועדער
איינער אויפלעזונג נאך אירגענד איינער זינג-
ליכען פערענדרונג אונטערווארפען זיין קאן,
זאנדערן אין איהרער פעלליגען גייסטיגע.
סובסטאנץ, אין יענע ערהאבענע קוועללע צוריק-
פליסט, אויס דער זיא ענטשפונגען איזט. —

ווען וויר פערנער אין ערוועגונג ציהען,
דש דיא טונגענדהאפטעסטען מענשען, אפט
זעהר עמפוינדליכען ליידען, אדער עלענד,
אונד ניכט זעלטען איינעם גענצליכען אונטער-
גאנגע פרייז געגעבען זינד, וועהרענד אנדער-
זייטס דיא רוכלאזען, דיא דעם עהרגייטצע

we wszystko, co stanowi szczęście ziemskie, na ten czas odzywa się w nas to gruntowne zapytanie: czy okoliczności takie byłyby zgodne z sprawiedliwością i dobrocią Boga, gdybyśmy najmnijszą przypuścili wątpliwość, że z tem życiem nie wszystko się dla nas kończy, że dusza człowieka koniecznie musi być nieśmiertelną, i że w wyższych dopiero sferach skutecznia się wymiar najrzeczywistszej sprawiedliwości!

Lecz po co nam szukać długich dowodów na prawdę która tem bardziej okazuje się jak słońce jasną, ile że od samego Boga niezawodną mamy względem niej obietnicę w nas samych przebywającą. Mówię *obietnicę Boga*, bo *to*, o czém aby myśleć i wartości czego czuć On nam dał władzę i zdol-

ערבולייכע געדאנקען

דער האבזוכט אונד אנדערן שענדליכען ליידענ-
שאפטען פֿרעהגען , אים איבערפֿלוססע דעם
ערדענגליקס געניסען , זא ווירד דאן אין אונס
דיא גרינדליכע פֿראגע לויטבאר . ווערען עט-
ווא דיזע פֿערהעלטניססע מיט דער אללגע-
רעכטיקייט אונד אללנישע גאטטעס איבעראיינ-
שטיממענד , ווען וויר דען מינדעסטען צוויי-
פעל דאריבער העגען זאלטען , דש מיט דעם
בעשלוססע דיזעם לעבענעס ניכט אללעס פֿיר
אונס אויפֿהערט ; דש פֿיהלמעהר דעם מענשען
זעלע דורכֿאויס אונשטערבלוך זיין מוס אונד
דש ערשט אין העהערער ספֿערע מיט גערעכטער
האנד לאהן אונד שטראפֿע אויסגעטהיילט ווירד . —
אליין וואצו לאנגע בעווייזע אויף איינע
וואהרהייט זוכען , דיא אום זא מעהר אונס
זאגענגקלאהר איינלייכטעט , דא וויר היריבער
פֿאן גאטט זעלבסט איין אונפֿעהלבהרעם לויט
אין אונזרען הערצען זיך אנקינדענדיגעם פֿערשפרעכען
בעזיסצען , איך זאגע פֿערשפרעכען
גאטטעס , דען וואריבער צו דענקען אונד
דעססען ווערטה צו פֿיהלען , ער אונס דש
פֿערמעגען אונד דיא פֿעהיגקייט פֿערליהען ,

דש

ności, *to* co nie styka się z żądzami i rozkoszami ziemskimi, owszém co im się często sprzeciwia, a czego jednak gorące pragnienie, jako przezeń nam wpajane, tak silnie w nas się odzywa, i z zapomnieniem siebie do szlachetnych częstokroć zagrzewa nas czynów, *to* wreście, co tak zgodnie odpowiada moralnej własności natury naszej i do osiągnięcia czego tyłu uposażył nas środkami, *to* wszystko mówię nie jest czém inném jak *obietnicą*, świętą samego Boga *obietnicą*.

Jedna myśl o nieśmiertelności duszy naszej z wiarą w Boga tak ściśle połączonej, w najsmutniejszych kolejach życia tego, słodką nam pociechę przynosi; z *nią* mamy *wszystko*, bez niej na *wszystkiem* nam zbywa, z *nią* wszędzie i zawsze uśmiecha się do nas błogi spo-

ערבליכע געדאנקען

ד ש קיינע געמיינשאפט מיט ליידענשאפטען
אונד אירדישען ליסטען האט , אפט זאגאר
זיך איהען ווערערוועטצט , אונד דאך דעססען
הייסעס פֿאן איהם אונס איינעפרענטעס
פֿערלאנגען זא מעכטיג אין אונס רענע איזט ,
אונד אונזער זעלבסט אינאיינגעדענק , צו
עדלען האנדלונגען אונס אפט ענטברענט , ד ש
ענדליך זא הארמאניש דער מאראלישען אייגענ-
שאפט אונזער נאטור ענטשפריכט , אונד צורער-
לאנגונג דעססען ער אונס מיט זא פֿיהלען
מיטטעלן אויס געריסטעט , דיזעס אללעס זאגע
איך איזט ניכטס מינדער אלס פֿערשרעכען ,
אין פֿאן נאטט זעלבסט אין אונס אפֿזיגבאר-
טעס פֿערשרעכען . —

שאן דער געדאנקע דער אינשטערבליכקייט
דער זעעלע דיא מיט דעם גלובענען אן נאטט
'א אייניג פֿערוועבט איזט , געישטאטטעס אונס
זיסען טראסט אין דען טריבועליגסטען עראייג-
ניססען דיזעס לעבעגם . מיט איהם האבען
וויר אללעס , אהנע איהן פֿעהלטס אונס אן
אללעס , מיט איהם לעבעלט אונס דער בעזע-
ליגענדע צויבער אינגערער צו פֿרידענהייט איבר

kojności wewnętrznej urok, bez *niej* nigdy i nigdzie w prawdziwym go blasku nie ujrzymy. I wtedy nawet, kiedy już oko nasze gaśnie, kiedy nas okropne śmierci cienie otaczają, święta ta myśl unosząc się nad nami jak gwiazda dobroczynna, miłą zwiastuje jutrzenkę świetnie wschodzącej wieczności!

Jakim zaś sposobem i podług jakich odwiecznych prawideł mądrości najwyższej, ów powrót duszy do pierwotnego źródła swego, jej dalsze istnienie i odbiór nagrody lub kary odbywają się, to wszystko przechodzi sięję pojęcia naszego na tym padole; lecz wiara w nie osłabiać się przeto nie powinna i nie może. Wszakże nie tylko rzeczy nadzmysłowe są przed nami zakryte świętą tajemnicą zasloną, ale i niezliczone mnóstwo przed-

ערבליכע געדאנקען

אלל אינד שטעטס ענטגעגען, אהנע איהן מום דיוער
צויבער שווינדען, אונד נור דיסטרערמיוס מיטה איזט
דעם מענשען אנטהייל; יא זעלבסט דאן ווען שאן
אונזער אויג ערלישט, ווען דעם טאדעס
גרויזע שאטשין אונס אומגעבן, שוועבט איבער
אונס דיוער הייליגע אייגעס וואהלטהעטיגען
שטערן עהנליכע געדאנקען, אונד קינדדיגט
אונס דיא ליבליכע מארגענרעטהע אייגער העררליך
אויפגעהנדען עוויגקייט אן. —

אליין אויף וועלכע ווייזע אונד נאך וועלכען
עוויגען גרונדזעטצען דער אללערהעכסטען ווייז-
הייט, דש צוריקקעהרען דער זעעלע צו איה-
רער אויפקוועלע, איהרע פֿערהערע פֿארטהויער
אונד דש גראסע ווידערפֿערגעלשונגס-רעכט
געשיהט, דיס אללעס איבערשטייגט דיא קראפֿט
אונזער בעגריפֿפֿע אויף ערדען. דעם אהנ-
געמאכטעט דארף אונד קאן אונזער גלויבע
דאראן ניכט געשוועכט ווערדען. איזט דאך
ניכט נור דיא גייסטיגע וועלט פֿאר אונס
אין אייגעס הייליגען געהיימניס שלייער פֿער-
היללט, זאנדערן זעלבסט דש איינפֿאכע ער-

קעננען

miotów zmysłom podpadających nasz rozum przewyższa. Któż dociekł twórczą siłę w sztucznym składzie najmniejszego kwiatka, najpospolitszej trawki? Któż wybadał siedlisko cudownego zarodu w najdrobniejszym ziarku nasienia? Któż w nim wysledził kryjówkę zamykającą w sobie przyszłego płodu wymiar, postać, własność nawet zapachu i koloru? Czyliż więc podobne gruntowne spostrzeżenia, których szereg mógłby się zacząć od utworu najmniejszego, a skończyć na utworze najokazalszym, nie przynoszą nam jasnego przekonania, że rozum nasz jest ograniczony, i że to co nam się zdaje być niepodobnym i prawidłem tegoż rozumu przeciwnym, jest najbardziej z godnym z wyższego rzędu możliwością, najbar-

ערבליכע געדאנקען

קעגנען דער וועגענטליכען אייגענטהימליכקייט
איינער אונזעהליגען מענגע פֿאן דינגען , דיא
זעלבסט דען זינגען אונטערלינגען , איבערשטייגט
אונזרעם פֿערשטאנדעם גרענצען . ווער האט
דיא שעפֿפֿרישע קראפֿט אים קינסטליכען גע-
וועבע דעם קליינסטען בלימבענס , דעם איי-
פאכסטען גרעזבענס ערפֿארשט ? ווער יע אים
גערינגסטען זאמזן קערנבען , דען זיטן דעם
וואינדערבארען קיימס ערגרינדעט ? ווער יע
אין איהם דען שלופֿפֿווינקעל אויפֿגעפונדען ,
דער דעם קינסטליגען ערצייגניסעס מאאס אונד
געשטאלט , יא זאגאד זיינען גערוך , זיינע פֿאר-
בען - מיישונג אין זיך איינשליסט ? ברינגען אונס
ניכט דערמלייכען גרינדליכע בעטראכטונגען ,
דיא דער רייהע גאך פֿאם גערינגסטען ביס צום
פֿארטרעפֿפֿליכסטען ערשאפֿפענעם וועזען זיך
אנווענדבאר הינויף ציהען קענטען , ברינגען זיא
אונס ניכט דיא עוידענטע איבערצייגונג , דש
אונזער פֿערשטאנד בעגרענצט איזט , אונד דש
דאסיעניגע , דאס אונס אינזענליך אונד דען
גרונדעטצען דיעם פֿערשטאנדעם צו ווידער צו
זיין שיינט , דאך מיט איינער העהערארטיגען
מעגליכקייט

dziej odpowiedniem niedościgłej najwyższego Twórcy mądrości?

Czyliż dziecko w żywocie macierzyńskim, gdyby już myśleć mogło, dałoby się przekonać, znajdując tam byt i pokarm, że opuszczając zachowawcze położenie swoje, wolném oddychać będzie powietrzem i ujrzy orzeźwiająca słońca promienie? Czy mogłoby temu dać wiarę, że przecięcie jego ówczasowego życia wątku, którego najmniejsze uszkodzenie niezawodną wtedy zagroziło by mu zgubą, koniecznie jest potrzebném do nowój osnowy rzeczywistego życia jego? Czyż w owym stanie swoim nie mniemałoby raczej że to wszystko sprzeciwia się możliwości, i że zdoła dowieść niepodobieństwa stanu który je czeka.

O bliźni, o bracia nasi! kiedykolwiek

ערבויִליכע געהאנקען

מעגליכקייט פֿעלליג איבער איינשטימט ,
אונד דער אונערפֿארשליכען ווייזוהייט דעם אללער-
העכסטען שעפֿערם אים פֿאלקאממענסטען
ענטשפּריכט .

ווי דע וואהל איין קינד אים מוטטערלייבע ,
פֿאללס עם דענקען קענטע , זיך איבערצייגען
לאסען , דש נאך פֿערלאסטיג וינער ערהאל-
טענדען לאגע , עם אין פֿרייער לופט אטהמען ,
אונד דש ערקויקענדיע זאגענליכט געניסען ווערדע ?
קענטע עם וואהל דיזעם גלייכען ביימאסען ,
דש דאס דירקשניידען וינעם נאחרוג קאנאהלס
דעסען מינדעסטע פֿערלעטצונג עם יעצט מיט
אינפֿערמיידליכעם פֿערדערבען . בעדראהט העט-
טע , דש עבען דיזעם דירקשניידען וינעם
לעבענספֿאדענס , דש נאחטהווענדיגע בעדירפֿנים
צום גייען געוועבע זיינעם וועזענליכען
לעבענס זיין ; דירפֿטע עם ניכט פֿיהל מעהר
אין זיינער געגענווערטיגען לאגע מיינען , דש
דיזעם אללעם דער מעגליכקייט אונשטרייטיג
צו ווידער זיין , אונד דש עם דיא אינמעג-
ליכקייט דעם איהן ערווארטענדען שטאנדעם
בעווייזען קענטע ?

w umyśle naszym najmniejsza powstaje wątpliwość o stosunkach nieśmiertelności duszy, stawmy się w miejsce tego już żyjącego w łonie macierzyńskim stworzenia, i zachowajmy niezawodną nadzieję: iż dusze nasze cieszyć się kiedyś będą drogiem przekonaniem, że w wielu bardzo względach podobnemi byliśmy w tém życiu do owego niedołęźnego dziecięcia, i że to smutne podobieństwo już na zawsze minęło. Im żywiej się tą nadzieją przejmujemy, tém większą zjednywamy sobie rękojmią pewnego jej ziszczenia się a im szczerzej zastanawiamy się nad samą szczytną prawdą nieśmiertelności duszy, tém bardziej pojmujemy niemyślność poleconej nam przez Religiję wiary w zmartwychwstanie czyli wskrzeszenie.

ערבליכע געדאנקען

א טהיירע ניכסטען אונד ברודער ! זאללטע
אין אונס יע דער מינדעסטע צווייפֿעל איבער
דער אונשטערבליכקייט פֿעהרלטיגסטע רעגע
ווערדען , זא וואללען וויר אונס אים געדאג-
קען אן דיא ישטעללע יענעם אים מוטערליכע
שאן לעבענדען געשעפֿענס פֿעהרזיטצן , אונד
דאבייא דיא אונטריגליכע האפֿפֿונג בעוואה-
רען , דש אונזרע זעלען זיך איינסט אין דער
קעסטליכען איבערצייגונג ערפֿרייען ווערדען .
דש וויר אין פֿיהלער הינויכט יענעם שוועכלי-
כען געשעפֿע הינדען עהנליך ווארען , אונד
דש דיוע טרויריגע עהנליכקייט פֿיר איממער
שאן פֿאראיבער איזט . יע לעבעהאפטער
וויר אונס פֿאן דזער האפֿפֿונג דורךדרינגן לאסען ,
דעסטא גרעסערע געוואהרלייטונג געווינגען וויר
פֿיר דיא זיכערע ערפֿילונג דער זעלבען , אונד
יע אויפֿריכטיגער וויר איבער דיא ערהאבענע
וואהרהייט דער אונשטערבליכקייט זעלבסט נאכ-
דענקען , דעסטא איינלייכטענדער ווירד אונס
דיא אינפֿעהלבארקייט דעם גלויבענס-ארטיקעלס
איבער דיא אויפֿערשטעוונג אדער דאס ווידער-אויף
לעבען דער טאדטען . . .

Powtarzamy z błogą otuchą, że wiemy w nieomylność tego artykułu wiary, który przez same że tak powiemy *zmysłowe* dowody stwierdzony zostaje. W wielu bowiem odnawiających się na tym padole zjawiskach, obraz wskrzeszenia świetnie się przebija; podnosi on *ufność* tych, którzy ją przez samą wiarę posiadają, zawstydzają i do trwożliwej zniewala rozważenia innych, którzy albo przez zepsucie moralne, albo przez zgubną mędrkowania przesadę usiłują zaprzeczyć wszystkiemu co ich uprzedzeniu nie odpowiada, lub przypuszczenie czego trwogą by ich przeraziło.

Azaliż ta ziemia, która po smutnej swjej martwości w czasie zimy, z na dejsciem innej pory, czarującym przepychem różnobarwnej szaty jaśnieje i

ערבוי ליכע געדאנקען

יא מיט זעליגער צופֿערניכט ווידערהאלען
וויר עס: דש וויר פֿעסט גלויבען אן דיא
אונפֿעהלבארקייט דיזעס רעליגיאנסארטיקעלס ,
דער זעלבסט דורך זינגליכע בעווייזע בעוואהרט
ווירד. — דען וואהרליך אין דען פֿערשי-
דענען אויף דיזעס ערדען - טהאלע זיך שטעמס
זרנייערענדען ערשיינונגען , שפויגלט זיך דש
בילד דער אויפֿערשטעהונג אונפֿערקענבאר אב .
דיזעס טהיירע בילד ערהעבט דאס צוטרויען
דער יעניגען , דיא עס שאן דורך דען גלויבען
זעלבסט בעזיטצען , בעשעהמט הינגעגען אונד
צווינגט צום ענגסטליכען בעדענקען דיא יעניגען
דיא ענטווערער אויס מאראלישער פֿערדארבנע-
הייט , אדער פֿאן דעם איררגייסט איינער שעד-
ליכען אפמער - וויזהייט פֿערלייטעט , אללדיזעס
צו לייגען זיך בעשטרעבען , דש איהרעם גע-
פֿאסטען פֿאראורטהייל גיכט ענטשפריכט , אדער
דעססען אנערקענונג זיא מיט גרויזעם שרעקקען
דורכֿדרינגען מיסטע !
זייא דען איזט גיכט עטווא דיזע ערדע , דיא
נאך דעם דיסטרען שיינטאדע דעם זיא וועה-
רענד דעם ווינטערס ערליגט , בייא דער אנ-
קונפט

bujną ożywiona zostaje wegetacją, to ziarno zbożowe, które trętwiejąc kilka miesięcy w głębi ziemi, zagnęła przez przywalające je bryły przebija się, wzrasta, i w pyszny się kłos przeistacza, ta martwa gąsienica, która jakby cienki odłamek zaschłej trzcinki, do zwiędłego przylepiona liścia, zdaje się że marnieje i razem z nim ginie, a która zagnęła iskrą życia przenikniona, ocuca się, żywotnego nabiera ruchu i wnet w bujającego nad kwiatami przemienia się motyla, azaliż mówię te i inne tym podobne widoki nie naigrawają się najsilniejszym badaniom rozumu ludzkiego, i czy nie wskazują nam najwznioślejszych wskrzeszenia odcieni?

I temu Bogu, którego mądrość i wszechmocność to wszystko zdziałała, którego święta wola całe stworzenie

קונפֿט איינעם נייען לענצעס, אין דער בונטען
היללע צויבערפֿאללען פראכט פראנגענד, דורך
פֿרוכטבארע וועגעטאציען בעלעכט ווירד, — די-
זעס קארן דאס וועהרענד אייניגער מאנאטהע
ערשטאררט אין דעד ערדע מוטערשאס בע-
גראבען ליגט, פלעטצליך אבער דורך דיא עס
צודריקקענדען ערשאללען הערפֿארדיגט, ,
קיימט, אונד אין איינע שטאלצע אעהרע זיך
פֿערוואנדעלט — דיזע לעבלאזע רויפע, דיא
איינעם פֿערטראקענטען — שילפֿראהרם קליינעם
שפליטטער עהנליך, אם הינגעוועלקטען בלאטטע
קלעבענד, מיט איהם צואממען דער פֿערוועונג
אונד פֿערניכטונג צו אונטערליגען שיינט, פלעטצ-
ליך אבער פֿאן איינעם לעבענספֿונקען דורכדרונ-
גען, ערוואכט, לעבהאפטע בעוועגונג געווינט
אונד באלד אין איינען איבער בלומען פֿלאמ-
טענדען שמעטערלינג זיך אימשטאלטעט —
וויא דען זאגע איך, זינד עס ניכט דיזע אונד אנדרע
עהנליכע ערשיינונגען, דיא דען קרעפֿטיגסטען נאכ-
פֿארשוונען דעם מענישליכען פֿערשטאנדעס טראטן
ביטען? אים דענען דיא ערהאבענסטען אומריססע

דעם אויפֿערשטעהונגס בילדס הערפֿארשייגען ?

אונד

10*

z nicości wywiodła, którego cuda ciągle się jawią i odradzają tak w wspólnym krążeniu ciał niebieskich, jako też we wszystkich innych na samej ziemi zjawiskach, I temuż to Bogu przedwiecznemu miałoby zbywać na mocy wskrzeszenia prochów naszych, wtedy kiedy mu się spodoba? O nie, nigdy nie skalamy się przypuszczeniem tak niegodziwem, przypuszczeniem któreby było nietylko bluźnierczem, ale nawet zasadam zdrowego rozumu przeciwnem, bo powtarzamy: Ten który jest wszechmocnym i tyle widocznych ciągle daje dowodów wszechmocy swojej, Ten wszystko co chce czynić może; jedna tylko *niemożność* jest dla niego *niemożnością*.

Ty co przenikasz najskrytsze serca tajniki, Ty Boże dobrotliwy! co mile

ערבליכע געדאנקען

אונד דיזיס גאטטע דער דיזעס
אללעס בעווירקשטעליגט , דעססען הייליגער
וויללע דיא גאנצע שעפפונג אויס דעט
ניכטס הערפארריף , דעססען וואונדערטהאטען /
זא אים העררליכען וואנדעל דער היממעלסקער .
פער אלס אין אללען אנדערן ערשיינונגען אויף
דער ערדע , זיך שטעטס אנקינדיגען אונד ערנייערן ,
אונד דיזעס עוויגען גאטטע זאללטע עס אן מאכט
פֿעהלען אונזרע אששע צור צייט דא עס איהם
האחלגעפאללען ווירד , אויפלעבען צו לאס-
סען ? א ניין , גיא וואללען וויר אונס מיט איינער
זא נידריגען מיינונג בעפלעקקען , מיט איינער
מיינונג , דיא זאוואהל גאטטעס לעסטערליך אלס
אויך דען גרונדזעטצען דעס געזונדען מענשען פֿער-
שטאנדעס צו ווידער ווערע , דען וויר ווידערהאלען
ווער אללמעכטיג איזט אונד זא פֿיהלען אויגענשיינלי-
כע בעווייזע זיינער אללמאכט ניכט , דער קאן אללעס
וואס ער ווילל פֿאללציהען , גור דיא אונגעגליכקייט
איזט ביא איהם אונגמעינליכקייט . —
דוא , דער דוא דעס הערצענס טיפֿסטע פֿאלטען
דורדרינגסט , גוטער גאטט ! דער דוא דיא
הייליגע , דורך זאלכע בעטראכטונגען , בעווירקטע
זעלענערענונג

przyjmujesz świątobliwe duszy rozczulenie wpływem rozmyślań takich spowodowane, dopomagaj nam i bliżnim naszym w ciągłym utrzymaniu czystości sumienia, a tém samém w możności częstego kosztowania słodyczy, która z owego rozczulenia wypływa. Wspieraj nas w wykonywaniu praw Twoich i ścisłym dopełnianiu wszelkich obowiązków naszych, a jeśliby kiedyś ułomne serce nasze uwiodło nas z drogi prawej, ułatwiał nam Boże miłosierny i poprawie sprzyjający! (*) ułatwiał nam rychły do niej

---

(*) W tych kilku wyrazach mieści się skienienie przypominające słowa proroka Ezechiela (Rozd: 18 w 23), które opiewają

החפץ אחפץ במות הרשע נאום ד' כי אם בשובר
מדרכיו וחי

azaliż ja pragnę śmierci grzesznika? mówi Pan przedwieczny, Izali nie raczej gdy się odwróci od dróg swoich, aby żył.

ערבליכע געדאנקען

זעלענסרעגונג וואהלגעפעלליג אויפנימסט, שטעהע
אונס אונד אונזערן געכסמען ביא, אויף דש וויר
שטעטס איין ריינעס געוויסען בעוואהרען, אונד דיא
זיסע אויס יענער זעלענסרעגונג פליסענדע וואנגע
אפט אוגס דורך דרינגען קענטע, אונטערשטיצע
אונס אין דער אויסאיבונג דיינער געזעטצע אלס אויך
אין דער גענויען ערפילונג אלל אונזער פפליכטען.
זאללטע אונס אבער אונזער געברעכליכעס הערין
פאם רעכטן וועג אבפיהרען, זא ערליכטערע אונס
בארסהערציגער גאטט, דער דא דין רייאייגען זיג
דער זא גערנע ווידעראויפניממסט * ערליכטערע אונס
דיא ריקקעהרצויגענעס וועגע, אונד גיס אויפריכטיגע
דייע אלס פערזעהנונגס אפפער אויף. ליבקאזט אונס
דעס גליקקעס פיללע, דיא אפט האכמוטה אונד גלייכ
גילטיגקייט געגען דש שיקזאל דער ליידענדען ער
צייגט זא טאג אונס דיא שמעטע ערשיינונג דיזער
ערדע אין איהרער פערגענגליכקייט עררינגערן, דש
וויר נור שטויב זיג, אונד דש יעדער אין עלענד
שמאבטינדע, אבער טוגענד האפטע געכסטע אוג-
זער ברוהער אזט, דער מיטרעכט אויף אונזרע ברו-
דערליכע בעגעגנונג רעכנען קאן. צור גייט דעס קומ-
מערס אונד מיסגעשיקס הינגעגען, מעגע אונס
דיזער

אין ווינקל מרער א: שפילונג חוץ יח: קא' 81 ס' 23 *

powrót i przyjmij szczerą skruchę za ofiarę oczyszczającą. Wśród pieśszcot szczęścia rodzących częstokroć dumę lub obojętność na los cierpiących, niech obecny zawsze widok ziemi uderzy nas i przypomina, że jesteśmy tylko prochem, i że każdy znękanym ale cnotliwym bliźni jest naszym bratem mającym prawo do braterskiego z nim obchodzenia się. W chwilach zaś smutku i niedoli, niech to rozpostarte nad nami niebo pokrzepi nas nadzieją, że prawdziwa pociecha z tamtąd pochodzi, i że pokorna cierpliwość niezawodnie ją sprawdzi. Pozwól Panie Najwyższy, abyśmy na samym schyłku dni naszych, pogodnym mogli patrzeć okiem równie na upłynioną przeszłość jak na czekającą nas przyszłość wieczną. A gdy już ostatnia na-

ערביליכע געדאנקען

דיזער איבער אונס אויסגעשפאנטע היממעל מיט
דער האפֿפֿונג שטערקען, דש וואהרער טראסט
פאן דארט הער שטרעמט, אונד דש דעהמוטהם-
פֿאללע געדולד איהן אונפֿערמידליך הערבייא
פֿיהרט. געשמאטטע עם אללעהעכסטער!
דש וויר אס דעמערנדען אבענד אונזער לעבענס-
טאגע מיט היטרעם אויגע זא אויף דיא פֿערפֿלאם-
פענע פֿערגאנגענהייט אלס אויף דיא אונס ערוואר-
מענדע עוויגע צוקונפֿט פֿערטרויאונגס פֿאלל הינשייען
קענטען. אונד ווען אינסט אינזרע לעטצטע
שטונדע שלאגט, זא פֿערליהע אונס דאן נור זא פֿיהל
קראפֿט, דש וויר מיט שאן האלבגעבראכענער
שטיממע, דיזע ווארטע נאך הערפֿארברייגען קעג-
טען: דוא אינזער מיטליידס פֿאללער פֿאטער
ביסט עם, דער אונס אברופֿט, מיט קינדליכער
צו פֿערזיכט איבערגעבען וויר אונזרע זעעלען
דיינער פֿעטערליכען אבהוט אין עוויגקייט! אמן!

sza godzina wybije, tyle tylko użycz
nam siły, aby konające usta nasze wy-
rzec jeszcze mogły: Ty Ojcze litościwy
nas powołujesz, z synowską ufnością,
Twojej Ojcowskiej opiece duszę naszą
oddajemy na wieki wieków, amen!

SŁOWO DO NAUCZYCIELI.

Przemawiając do was kochani bracia jednego wyznania, którym częściowe wychowanie młodzieży ludu naszego jest powierzone, cieszę się nadzieją, że znajdę w was bezstronnych obrońców przeciw tym, którzy czytając ułożone przezemnie modły, zarzucą mi może, iż zbywa im poniekąd na większej prostocie wiekowi dziecinnemu odpowiedniej. (*) Wy bowiem dzieli-

---

(*) Ja tu nie mówię o dzieciach 6 lub 7 letnich, ale raczej o takich co mają lat od 9

cie zapewne przekonanie moje, że większa część młodzieży naszej w samym kwiecie wieku, tyle już ma wrodzonej sobie bystrości pojęcia i żywej wyobraźni, iż okrasa retoryczna i myśli wymagające rozwagi, są dla niej niezawodną zachętą, konieczną prawie potrzebą. Idzie tylko o to aby *język* w którym się rzecz oddaje nie był tój młodzieży obcym, i aby zwrócić jój uwagę na miejsca, które głębszego zastanowienia się potrzebują. Sądzę przeto że przed wprowadzeniem w użycie wspo-

---

do 14, bo taką tylko dzieci uczęszczają do publicznych szkół Element: dla młodzieży Izrael: zaprowadzonych; mówię zwłaszcza o uczniach w 2ej klasie będących, którzy ćwiczą się w języku polskim i niemieckim pilnie i po większej części już lat kilkanaście sobie liczą. Dla takich to uczniów modły niniejsze wypracowałem.

mnionych modłów (i to powinnyby mieć miejsce z każdym początkiem roku szkolnego względem nowo przybywających uczniów:) wypadałoby przez kilka tygodni starać się szczególnie o to, aby każdy wyraz polski i niemiecki był uczniom objaśniony w języku żydowsko-niemieckim, oraz aby ich powoli obeznać z związkiem czyli konstrukcją każdego z osobna okresu. Ztąd podwójna wyniknie korzyść, bo obok oswojenia uczniów z prawdziwą osnową modłów które w takim tylko razie nie mechanicznie, ale z uczuciem i szczerością umysłu odmawiane będą, nastąpi także użytek pod względem filologicznym.

W duchu namienionego wyżej przekonania dla młodzieży naszej tak chlu-

bnego, starałem się aby każda modlitwa zawierała coś nauczającego, i aby błagalne wylanie się duszy, było skutkiem poprzedniego przeświadczenia się uczniów o obowiązku i potrzebie tego.

Ztąd wypływa, że rzeczony skutek tém dzielniej nastąpi, im więcej wy szanowni nauczyciele zechcecie sobie zadać pracy przy wstępném objaśnieniu uczniom treści modłów. Rozumiem atoli, że objaśnieniem takowym, dla lepszego w ogólności skutku, towarzyszyć powinny przykłady szczególnie z Pisma Stego i innych dzieł powagę Religijną mających. I tak, naprzykład:

W I. Modlitwie.

A) Przy wyrazach „którego natchnęłaś duchem żywota” możnaby

między innemi zwrócić uwagę uczniów na wyraz Hebrajski חיים znaczący *życie, żywot*, który ma zakończenie liczby mnogiej, i zawsze w tej tylko liczbie dualnej używa się. Jest to we względzie filologicznym rzeczą zastanowienia godną, językowi Hebrajskiemu dla różnych poważnych przyczyn *świętym* zwanemu, zaszczyt przynosząca. Jest bowiem krótką ale dzielną w samej zewnętrznej formie języka spoczywającą skazówką, że życie nasze nie jest że tak powiem *jednotliwe*, ale ma dwa oddziały: *doczesność i wieczność*.

NB: Ta pierwsza modlitwa połączona z niniejszą uwagą, usposobi niejako uczniów do pojęcia głębokich nieco myśli, zawartych w *Rozpamięty-*

waniach na końcu modłów umieszczonych, które są przeplatane błagalnymi westchnieniami.

B) Rozwinięcie wyrazów „*pilnego poświęcenia się użytecznym naukom i pracy*” jest zbawienną potrzebą. W szczególności zaś powinni sobie nauczyciele mieć za obowiązek święty zachęcać młodzież naszą zwłaszcza klasy niezamożnej do rzemiosł i rolnictwa. Trzeba wystawić uczniom obraz życia tak Patryarchów naszych: Boskiego naszego Prawodawcy i pierwszych Izraela Królów, którzy wszyscy byli rolnikami i pasterzami, jako też w ogóle sposób utrzymania się przodków naszych, którzy w swoim kraju wyłącznie prawie oddani byli rolnictwu, ogrodnictwu, hodowaniu trzód i innym zatrudnieniom rękodzielny,

przynoszącym korzyści niezawodne, wzmacniającym zdrowie, i zapewniającym ogólne kraju dobro. Wypada następnie zwrócić uwagę młodzieży naszej na to:

a) Że ukoronowany i duchem Bożym natchniony Psalmista wyraźnie mówi (psalm 127 wiersz 2gi) **יֵיטֵב כְּפִיָּה**
בֵּית אֲכָל אֲשֶׁרֶיךָ וְטוֹב לֶךָ Gdy (owoc)
pracy rąk twoich pożywać będziesz, dobre czeka cię powodzenie i prawdziwa szczęśliwość.

b) Że uroczystą powagę mający komentarz *Raszi* objaśniając wiersz powyższy szczególnie co do jednoznacznych wyrazów *dobrego powodzenia i prawdziwej szczęśliwości* cytuje miejsce z Talmudu (Traktat Bróches oddział Meymse) które opiewa

ההנה מביט כמו מוחל ב' עולמות - *kto się utrzymuje z pracy rąk swoich ma udział w obu dwóch światach* » t. i. w tym i w przyszłym. Dodać tu można, że objaśnienie to zupełnie się zgadza z rozwinięciem powołanego wyżej wiersza przez Rabibenzoma (Pirke Aboth Trakt 4 liczba 1) gdzie tenże wiersz brzmi.

יגיע בפיקה ביתאבל אשריה וטוב קך אסריך בעולם
הוא (owoc) pracy rąk twoich pożywać będziesz, dobre cię czeka powodzenie i prawdziwa szczęśliwość t. i. dobre powodzenie na tym świecie, a prawdziwa szczęśliwość w przyszłym.

c) Że Talmud w Traktacie Kiduszyn (folio 30 str. 2) wyraźnie powiada כסם שאדם חייב ללמוד תת בנו תורה, *Równie jak człowiek powinien udzielać synowi swemu nau-*

kę, tak też powinien go uczyć rzemiosła. Następnie mówi tamże Talmud (ור' יהודה או' כל שאינו מלמדו אומנותו כאלו מלמדו לסטות) *Kto go (syna nie uczy rzemiosła uważa się jak gdyby go uczył totrostwa* w Traktacie zaś Psochim fol 113 *משיב גבלתו בשוקא ושקול הגרא, ולא קימח כהנא אגרא גברא רבא אגרא* *zajmuj się nawet oprawieniem zdechłego bydłęcia na rynku (t.i.w przytomności ludzi, co wstydu i odrazy nabawia): choćby za szczupłe wynagrodzenie; a nie odrzucaj tego samolubnym wnioskiem, że pochodzisz z pokolenia kaptańskiego albo znakomitym jesteś cztowiekiem—* w Trakt. Baba basra fol 11 *לעולם ישגור אדם עצמו לעבודה (ב"ב ק"י ע"א)* *Niech się cztowiek wynajmie do roboty obcą mu nawet będącój, aby tylko niepotrzebowat zopomogi ludzkiej.*

d) Że wiele innych podobnych miejsc napotykamy w naszych starożytnych Religijno-moralnych księgach *n. p. Pirka Aboth* w oddziale I. ustęp *אל תהיה כעובד אדוניו ובעל חמורו t.i. miłuj pracę a nienawidz nawet posadę zwierchniczą* (gdzie na pracy zbywa.) Tamże w oddziale II gim ustęp 2gi *כל תורה כסף עמה מלחכה כוספה בטלה וגוהרת שון t.i. Wszelka nauka której nie towarzyszy praca (sposób zarobkowania pracowity) upada wreście i daje powód do występku i t. w. i t. w Wreście.*

e) Że wielu bardzo z najpoważniejszych tworców Talmudu i nauczycieli Religii Starozakonnój postępując w duchu powyższych zasad i poleceń Religijnych, sami się trudnili rzemiosłami i z nich rodziny swoje utrzymywali; a mianowicie :

I. פנחס הכהן 'ר *Rabi Pinchas Hastas* jeden z wielkich Kapłanów w czasie istnienia w Jerozolimie drugiej świątyni Pańskiej, był *kamieniarzem* a podług innych *rolnikiem* przed powołaniem go na godność kapłańską. (patrz dzieło *Syfry* i *Toras kohanim* oddział *Emor* rozdział 2).

II. הלל הזקן 'ר R: *Hilela Hazaken* sposobem zarobkowania było: *rąbanie drzewa*. Z szczupłego zarobku swego oddawał dziennie połowę pedelowi wyższej szkoły naukowej (szczególnie dla zapewnienia sobie miejsca dogodnego) a drugą połowę zachował na zaspakajanie potrzeb domowych. (patrz Trakt: Talmudyczny *Juma* fol. 35 str. 2.)

III. ר' שמאי 'ר *Rabi Szama* był *Budowniczym* (p. Trakt. Tal. Szabas fol. 31 str. 2).

IV. ר' אבא חלקי R: *Aba Chitkie* był *grabarzem* (Trakt. Tanis fol. 19 str. 1).

V. ר' שמעון הפקלי R: *Szymon Hapkuli* zajmował się *wyrobami bawetnianemi* (patrz Koment: Rasz w Tr: Mgile fol. 15 str. 2).

VI. VII. VIII. ר' יוחנן הסנדלר ר' חנינא R: *Johanah hasandler, R Chanina, i R. Auszeja* wyrabiali *sandaty* i innego rodzaju obuwia (patrz Sefer Jochsyn, litera jod, oraz Trakt Psochim fol. 113 str. 2).

IX. R ר' יוסי בר חלפתא R: *Josa bar chalafta* był *garbarzem* (patrz Trakt: Nida fol: 46).

X. XI. ר' יהושע בן חנני' ר' יצחק R: *Jhoszya ben Chananie i R: Jcchak* byli *kowalami* (p. Talm. Jruszalmi Tr. Broches

oddział 4 oraz Tanis oddział 4. i Sanheredin fol. 96 str. I. (*)

XII. אָדָּא ר' R: Ada był mierniczym (p: Trakt: Babha mcye f. 107 str. 2).

XIII. אַבְהֵן ר' R: Abhen był cieślą (p: Trakt: szabos fol. 23 str. 2).

(*) Pierwszy z tych dwóch szanownych mężów, który oprócz nauk Teologiznych, w wysokim stopniu posiadał matematykę, Astronomią i inne realne wiadomości (:a jednak ciężkiego rzemiosła swego pilnował:) był bardzo poważany i lubiony przez Trajana Cesarza Rzymskiego na początku wieku 2go. ery Chrz: panującego, który jak Historya zapewnia był wielkim i opiekuńczym miłośnikiem nauk i ludzi uczonych w jego Pałacu często przebywających, a o którym Pliniusz muwi: *« posiadał przyjaciół bo sam był przyjacielem »*

XIV. ר' פנחס R: Popa był ogrodnikiem (p: Trakt: Balhu meye fol. 109 str. 1).

XV. ר' אבא בר זמנא R: Aba bar Zymne był Krawcem (p: Jeruszalmi Szwyis Trak. 4 Od 2).

XVI. בר אדא סבולאה B: Ada Swuloa był pasterzem bydła. (patrz Trakt, Babhu meye fol: 93 str 2)i.t.w. i.t.w. (*)

W II. Modlitwie.

Po przytoczeniu z pisma Śgo. miejsc polecających uwielbienie i posłuszeństwo względem rodziców, zwłaszcza z przypowieściach Salomona, np.

1) w Rozdziale 1 w. 8. *Stuchaj synu mój moralnego napomnienia Ojca Twego, i nieopuszczaj nauki matki Twojej.*

שִׁמְעֵ בְנֵי מוֹסֵר אָבִיהָ וְאֵל תַּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִמָּהּ

(*) Wielkiem byłobyto dobrodziejstwem:

2) w Rozdz: 6, w. 20. *strzeż synu mój polecenia Ojca twego i t: d.*

נִצּוֹר בְּנֵי מִצְוַת אָבִיךָ

3) w Rodz. 15. w. 8. *Głupi sroży się na karcenie ojca swego, a przestrzegający napomnienie stanie się roztro-
pnym.*

אִיִּל יִנְאֵץ מוֹכַר אָבִיו וְשׂוֹמֵר תּוֹכַחַת יְעָרִים

---

ułatwić starozakonnym poznanie i praktykowanie tych zwłaszcza rodzajów rzemiosł, które im dotąd całkiem prawie są nieznanne, przez założenie szkoły rzemieśniczo - przemysłowej, (*) niemniej zachęcić ich skutkiem ułatwiających środków, do oddania się rolnictwu. Widzimy wielu żydów, żydówek i chłopców żydowskich zajętych ciężką pracą tłu-

---

(*) Stósowny w tym przedmiocie projekt przezemnie wspólnie z innym spółwyznawcą wypracowany już (w Październiku r. z:) W K. R. S. W. D. i O. P. przedstawionym został.

4) w Rozdz. 30 w. 17. *Oko uragające się z Ojca i gardzące postuszeństwem matki, wyktują kruki u potoków (gnieżdzące), orłeta je wydtubią.*

עֵינַי תִּלְעַגְנָה לְאָבוֹתַי בְּיַד יְקֻרָה אִם יְקֻרָה עוֹרְבֵי נָחַל

וְיֹאכְלוּהָ כְּנֵי נֶשֶׁר

Po przytoczeniu mówię miejsc takich wypada przypomnieć czasem uczniom ,

---

czenia kamieni na publicznych gościńcach. Widzielibyśmy także niemało rolników żydowskich, gdyby im wolno było (jak przybyłym z cudzych krajów:) nabywać po kilka morgów ziemi, i gdyby (pomijając swobody jakich się tamtym użycza:) ci tylko rolnicy starozakonni uwolnieni byli, nie od zwykłych po rolnikach polskich wymaganych podatków, ale od uciążliwych opłat wyłącznie żydom włożonych. Uboga Klasa spółwyznawców moich przyjąwszy najtkliwszą wdzięcznością postanowienie Królewskie z dnia 4 Lutego 1823 względem dozwoleń im osia-

że podług zakonu Moyżesza (Vta Xięga Moyż. rozd. 21 wierz 18, 19, 20, i 21.) w czasie kiedy lud Jzraelski miał swój kraj i byt polityczny, rodzice mający syna z drogi prawej wybaczącego i upornego, skoro po danem mu napomnieniu i wymierzeniu następnie przepisanej kary cielesnej, obstawał przy swoim złem postępowaniu i nie posłuszeństwie, obowiązani byli przyprowadzić go do sędziów miasta swojego, za których wyrokiem tenże nieposłuszny i niecnotliwy syn ukamio-

---

dania na gruntach w dobrach Rządowych i Duchownych, nieustannie wygląda nowego łaskawego rozporządzenia, które, zgodne z naturą rzeczy, zdołałoby usunąć trudności, stojące na zawadzie wykonaniu szlachetnych zamiarów Rządu i własnej ich dobrej chęci, a tem samém pożądanemu dobru ogółu.

nowanym został. Pismo Święte kończy to polecenie słowami: „*usuniesz zte z pośród siebie a cały Izrael usłyszy i obawiać się będzie*”

Wzmiankowany wyżej poważny komentarz *Rasze* objaśniając to miejsce, powiada „*Taki nieprawą drogą postępujący i niepostuszny syn straconym został ze względu na straszną jego przyszłość. Zakon czyli prawodawstwo Boże przeniknęło koniec niegodziwego jego postępowania, t: i: że gdy po strwonieniu majątku rodzicielskiego zabraknie mu możliwości zaspakajania natogowej żądzy, gotów będzie dopuścić się rabunków publicznych. Lepiej zatem ażeby zginął mniej winny aniżeli zupełnym zbrodniarzem.*”

W III. Modlitwie.

Oprócz wznowienia w pamięci uczniów.

a) że my Izraelici na widok *Monarchy*, powinniśmy podług przepisu Religijnego, następujące dziękczynne wynurzyć słowa.

בְּאֵי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁחַ' קִמְכֹּדוֹ לְבִשְׂרוֹרָם

Bądź pochwalon przedwieczny nasz Boże! Królu świata! żeś udzielił cząstkę Majestatu Twego Istocie ludzkiej.

b) Że w dniach sobotnich i świątecznych wśród najuroczystsze go w domach Bożych nabożeństwa, odprawiamy uświęconą wiekami modlitwę (*)

(*) Znana modlitwa הַגִּזְתֵּן תְּשׁוּעָה רַבִּלְכִּים
Honothen tszua lamłachim umieszczona w każdej Hebrajskiej książce do nabożeństwa,

w której błagamy tak o długoletnie i najpomysłniejsze panowanie *Najjaśniejszego* MONARCHY, jako też o wpajanie w serca JEGO Ministrów i Radzców łaski i miłosierdzia ku nam.

c) Że Talmud wyraźnie powiada *דברי מלכותם הם דיני מלכות* *prawa Królewskie są prawomocne*," a zatem powinniśmy je szanować i zachować.

Trzeba im także przedstawić, w zarysach młodemu umysłowi dostępnych. rozliczne ogniwa wielkiego łańcucha stosunków społeczeństwa, które jedynie pod tarczą prawa przez Najwyższą Władzę ustanowionego, utrzymują się, kwitną i ogólną pomyślność kraju tworzą.

---

której polskie przekład przezemnie zrobiony znajduje się co rok w kalendarzach dla starozakonnych.

W IV. Modlitwie.

Obok powtórzenia uczniom miejsca z ufankeyonowanej nauki Religijno-moralnej (Aboth oddział IV miszna. 3.) w słowach:

הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד אפילו הוא אחת, צריך להג בו כבוד, שכן מנינו גדוד מלך ישראל שלא למד מאחיטופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אליפו וחיודו

„*Kto od kogo nauczy się jednego rozdziału, jednego traktatu, jednego wiersza, jednego słowa, albo nawet jednej litery, powinien go mieć w uszanowaniu. Tak znajdujemy u Dawida Króla Izraelskiego, który od Achitopela dwóch tylko rzeczy się nauczył, a nazywał go przecież nauczycielem, przewodnikiem i przyjacielem.*” Wypada im przedstawić wier-

ny rys zbyt cierpkich obowiązków stanu nauczycielskiego, jego odpowiedzialność moralną i cierpienia fizyczne jakie mu częstokroć towarzyszą.

W V. Modlitwie.

Trzeba zwrócić uwagę uczniów na to:

a) Że święty przykaz

ואהבת לרעה כמוך אני בו

Kochaj bliźniego jak siebie samego, (III X. M. r. 19. w. 18) kończy się dodatkiem dwóch wyrazów (z których drugi jest arcy świętym) ja Jehowa (*) (t. i. rozkazuję ci to).

(*) Miło zapewne będzie szanownym czytelnikom Chrześcijańskim: zwłaszcza tym co są miłośnikami erudycyi Religijnej dowiedzieć się: że wyraz *Jehowa* składa się w języku Hebr: z 4ch tylko liter, które w du-

b) Ze gdy to Hillela owego sławnego przewodnika Beligijnego (który żył przed narodzeniem Chrystusa i którego twierdzenia mają w tradycyinych naukach Talmudu sankcyą niezbitą:) przyszedł pewnego razu poganin i rzekł „nawróć mnie na Religiją Mojżeszową, lecz dodaj naucz mnie téj Religij w tak krótkim czasie przez jaki będę mógł wystać na jednej nodze“ odpowiedział mu Hillel „*Co tobie niemitem nie czyj drugiemu*” to jest ogólnym textem, reszta zaś jest tylko komentarzem, idź i ucz się tego., (*).

---

chu Etymologii Hebr: zawierają w sobie wzniosły zbiór atrybucyy samemu tylko Bogu służyć mogących, t. i. *byłem, jestem, będę.*

(*). Traktat Talmudyczny Szabas fol 31, str. 1.

שִׁבְחָהּ בְּעַלְמֵי אֲחֵי שָׂא כו' לִפְנֵי הַלֵּל אָמַר לוֹ בִּירְנֵי
ע' מִתְלַמִּידָי כֹּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה כִּסְאֵי עוֹמֵד עַל רֵגֶל אֶחָת
אֵל דַּעֲלֶךָ סָנִי לִחֲסָרְךָ לֹא תַעֲבִיד, זֶהוּ כֹל הַתּוֹרָה כּוֹלָה וְאִידֶךָ
פְּרוּשָׁה הִיא זֵיל גַּמּוּר .

b) Że nasi starożytni poważni nauczyciele Religii wyraźnie powiadają
הַסִּידֵי אוֹמְרֵי יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא
*pobożni (cnotliwi) innych narodów
mają udział w świecie przyszłym (t.
i. w szczęśliwości wiecznej).*

c) Że sam Salomon ów mędrzec
ukoronowany i duchem Bożym nat-
chniony ukończywszy okazałą budowlę
pierwszej w Jerozolimie świątyni Pań-
skiej, rzucił się na kolana przed oł-
tarzem, wznosił ręce ku niebu i wśród
gorących modłów za ludem swoim,
tkliwie błagał.

„Nadto i cudzoziemiec niebędący z
ludu twego Izraelskiego, gdy tu przyj-

dzie z dalekiej ziemi dla imienia Twego, (bo usłyszają o Twojem wielkiem imieniu i o Twojej wzniosłej rozpostartej potędze) przyjdzie modlić się w tym domu, wysłuchaj go wtedy Boże z nieba, z świętego przybytku Twego a uczyni wszystko o co zawoła do ciebie ów cudzoziemiec, aby wszystkie narody ziemskie poznali imię Twoje i bali się Ciebie jak lud Twój Izraelski." (*)

וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ובה מארץ רחוקה למען שמך. כי ישמעון את שמך הגדול ואת ירך החוקה וזרועך הנטויה ובה והתפלל אל הבית הזה אתה תשמע השמים מכון שבחך ועשית ככל אשר קרא אליך הנכרי למען ידעון כל עמי הארץ שמך ליראה אותך בעמך ישראל "

Szanowni nauczyciele! tém i innemi podobnemi cytatai zmierzac wypada

---

(*) Królowie Rozd. 8. w. 41, 42, 43.

do ochronienia serca powierzonych wam młodzieży od wszelkiego ku bliźnim in-
ną wyznawającym Religiją nieprzywią-
zania lub nagannę bardzo nienawiści.
Starajcie się kochani bracia, wypłenić
zawczasu z młodych umysłów szko-
dliwy ten chwast w każdym prawie
narodzie nieszczęsnym wpływem cie-
mnoty i fanatyzmu, mniej więcej pie-
lęgnowany. Zagrzewajcie ciągle mło-
dzież naszą do ścisłego trzymania się
praw *zakonu Bożego*, do prawdziwej
pobożności i cnoty, do synowskiego
uwielbienia *Najjaśniejszego Monar-
chy*, wręście do pokornej uległości i
szukania pociechy w świętych *Naj-
wyższego Pana* obietnicach. Powta-
rzajcie jęj z szczerością duszy, że
główne te przymioty jedynemi są za-
glami, któremi skołatana łódź bytu

naszego potrafiła się utrzymać wśród rozhlukanych bałwanów porywczego strumienia czasu 18 wiekowego. Lecz obok tego zachęcajcie ją usilnie do dokładnego obeznania się z językiem krajowym, który do przywiązańszego przestawiania z bliźniemi naszemi innego wyznania i do ułatwiania stosunków społecznieńskich tyle dopomaga, a którego nieznamość nietylko temu podwójnemu dobru sprzeciwia się, ale jeszcze na niezliczone nieprzyjemności, wzgardę i szyderstwo częstokroć nas wystawia. Tą chwalebną drogą postępując, niech młodzież nasza nigdy się nie zraża żadnemi przeszkodami, żadnem cudzem urąganiem, żadnemi acz najboleśnięszciami przykrościami, i niechaj w dojrzałszym wieku, gdyby nawet czasem dolegliwych dozna-

wała cierpień , ciągle sobie na pamięć przywodzi : że sam Bóg przedwieczny polecił nam *mitość bliźniego* bez żadnego wyjątku ani pod względem różnicy wyznania , ani też pod względem obchodzenia się z nami . Niech pomni , że takim szczególniejszym sposobem ludzie znękan i , ludzie najbardziej pogardzeni jeśli nie wzbudzą wzajemnych uczuć braterskich , litościwe przynajmniej względy zjednać sobie potrafią .

Co do *rozpamiętywań o Istności Boga , przeznaczeniu człowieka , nieśmiertelności duszy , i zmartwychwstaniu* , kwalifikujących się dla młodzieży dojrzałszej , sam wyznaję : że najtrudniejsza czeka was szanowni nauczyciele ! praca w stopniowem wyjaśnieniu ich młodzieży . Lecz i wy zapewne wy-

znać zechcecie, że przedmiot ten go-
dzien jest pracy która gdyby nawet
najmозolniejsza, nie może jeszcze iść
w równi z obfitą korzyścią moralną,
jaka wypłynie z oswojenia uczniów
świętą owych rozpamiętywań osnową.
Stanowi ona główną podstawę ogólnej
budowy Religii, moralności i dobra
spóecznego, a trzy te pojedyncze jej
ogniwa składają całość nierozdziel-
ną. Radzę wam obok tego, abyście, odczy-
tawszy przedmowę moją do polskiego
przekładu dzieła (M: Mendelсона:)
w całym uczonym świecie uwieńczo-
nego p: t: *Fedon czyli o nieśmiertel-
ności duszy*, starali się choć urywko-
wo obeznać uczniów z jej treścią ma-
jącą wpływ na przedmiot o którym tu
mowa i do objaśnienia go posłużyć

mogącą. Niemniej abyście przed wykładem uczniom w młodzieńczym już wieku będącym, wspomnionych Rozpamiętywań, w te do nich odezwać się zechcieli słowa: Mili uczniowie, najświętszą odwiecznie prawdą jest: wiara w Istność Boga i w nieśmiertelność duszy. Niepotrzebuje ona żadnych dowodów, bo wiara sama wiarą się utwierdza, i taka tylko wiara bezwarunkowa zbawienie przynosi. Rozpamiętywania zaś o wzmiankowanych dwóch najświętszych prawdach, zawierają tylko w sobie myśli które powstać mogą i zwykle powstają w duszy poprzednio już ową bezwarunkową wiarą przeniknionej, podobne zatem myśli powinny być i są skutkiem wiary takiej.

Nadto radzę wam szanowni nauczy-

ciele, abyście z uwagą kilkakrotnie przeczytali szacowne bardzo dzieło Hebrajskie p: t: תעודה בישראל Teuda bejsrael (Wilno 1828) przez uczonego i dobrzemyślącego spółwyznawcę naszego Pa Isaaka Beer Lewinsona z Krzemieńca wypracowane i rzadką znamionowane erudycją. Dzieło to zawiera w sobie mnóstwo szczytnych prawd czerpanych z czystego źródła pisma Bożego i nauki Tradycyino - Religijnój, a gruntownie rozwiniętych wyborném rozumowaniem autora., który popiera wszędzie zdania swoje tak cytatami z dzieł Hebrajskich powiększėj części religijno - filozoficznych, jako też odwoływaniem się do znakomitych autorów wyznania Chrześcijańskiego. Wszystkie zaś te prawdy zmierzają do religijno - moralnego oświecenia ludu sta-

rozakonnego, do w pajania mu cnot towarzyskich i do zrobienia go krajo- wi bardziej użytecznym.

Milo mi nakoniec wynurzyć, że z roz- czuleniem duszy i błogą względem przyszłości nadzieją, zwracam często- kroć oko Iżą zroszone na wschodzące pod uprawą waszą latorośle, których pierwotne zarody przed kikunastu laty (będąc wtedy Organizantem istnie- jących po dziś dzień publicznych szkó- łek dla młodzieży naszej) tyle mnie mozolnej kosztowały pracy.

Okoliczność ta wam wszystkim do brze znana, poważa mnie wstawić się u was za dobrymi ale ubogimi ucznia- mi, którzy częstokroć przez brak udzie- ży lub obuwia, nie mogą regularnie do szkoły uczęszczać, albo wcale opuścić ją mają. Chciejcie szanowni nauczy-

ciele opiekować się temi uczniami, których małą zapomogą ratować można, koniecznie ratować wypada. Udajcie się w takim razie do dobrze myślących znajomych waszych i nie wstydzcie się żebrać szczupłe wsparcie dla owych dziecie biednych, często osieroconych, a mogących kiedyś być użytecznemi społeczeństwa członkami. Znajduje się przecież wielu takich spółwyznawców, co nie dla ukrytych widoków własnych, nie dla nikczemnej dumy i próżnej chluby, ani też kosztem innych czyli cudzym groszem, ale dla spodobania się Bogu, dla czystej miłości bliźniego i z własnej kieszeni lubią ze skromnością czynić dobrze.

K O N I E C .

INSTITUT
BADAŃ ICH PAN
BIBLIOTEKA
99-230 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 25-69-63

F

22.549